

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2012–2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Alena Radovesnická

Privilegované formy závěti

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Martina Prokopová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2012-2015

BACHELOR THESIS

Alena Radovesnická

Privileged forms of testament

Prague 2015

The Bachelor Thesis Work Supervisor: JUDr. Martina Prokopová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Anotace

Bakalářská práce pojednává o privilegovaných formách závěti, o jejím stručném vývoji v římském právu až do současnosti. Popisuje druhy privilegovaných testamentů, ale také možnosti, za kterých je možné privilegovaný testament pořídit, dále sděluje podmínky, které musejí být splněny, aby došlo k uzavření platného testamentu. Práce vymezuje dobu platnosti závěti, kdo může být svědkem závěti, a pojednává o dalších osobách, asistujících při jejím pořízení. Zaměřena je i na rozbor zákonů, jež upravují úlevy při pořizování závěti.

Klíčová slova

Dědická způsobilost, doba platnosti, pořizovací způsobilost, privilegované formy závěti, svědci, veřejná listina, úlevy při pořizování závěti, závěť

Annotation

The Bachelor thesis deals about privileged forms of last will, about brief development from roman law to nowadays. It describes forms of privileged testaments but also other possibilities which can be used in formation of privileged testament. After that, it communicates condition which has to be done to finish valid testament. Thesis delimits the period of validity of testament who can be a witness of last will, and it deals about other people who assist with its formation. It is focused on analysis law which modifies reliefs at the moment of formation of last will.

Keywords

Qualification for acquisition, qualification of heir, modifies of testament, period of validity, privileged forms of testament, public dokument, witnesses, testament

OBSAH

ÚVOD	7
1 EXKURS DO ŘÍMSKÉHO PRÁVA	10
2 PRIVILEGOVANÁ ZÁVĚŤ VE VŠEOBECNÉM ZÁKONÍKU OBČANSKÉM	14
3 ZÁVĚŤ V PLATNÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU	16
3.1 Dědic a dědicové v závěti	17
3.2 Závěť pořízená písemnou formou	19
3.2.1 Holografická závěť	20
3.2.2 Alografická závěť.....	21
3.2.3 Závěť nevidomých a osob se smyslovým postižením	22
3.2.4 Závěť pořízená veřejnou listinou.....	23
3.3 Svědkové závěti	23
4 PRIVILEGOVANÁ FORMA ZÁVĚTI V PLATNÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU	25
4.1 Závěť pořízená ústní formou.....	27
4.2 Závěť sepsaná starostou obce.....	30
4.3 Závěť sepsaná velitelem námořního plavidla nebo letadla	32
4.4 Závěť sepsaná vojenským velitelem	34
5 SVĚDKOVÉ PRIVILEGOVANÝCH ZÁVĚTÍ A DOBA PLATNOSTI PRIVILEGOVANÝCH ZÁVĚTÍ	36
6 VEDLEJŠÍ DOLOŽKY V ZÁVĚTI	39
6.1 Vykonavatel závěti a správce pozůstalosti.....	40
7 MLČENLIVOST	42
8 ZRUŠENÍ ZÁVĚTI, JEJÍ ODVOLÁNÍ A NEÚČINNÁ ZRUŠOVACÍ DOLOŽKA	43
9 CENTRÁLNÍ EVIDENCE ZÁVĚTÍ A PŘEDPIS O CEZ	45
ZÁVĚR	47
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	50
SEZNAM ZKRATEK	52
BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE	53

ÚVOD

Bakalářská práce, kterou jsem se rozhodla zpracovávat, nese název „**Privilegované formy závěti**“. Tyto závěti existovaly již v římském právu, kde vystupovaly jako testamenty, učiněné jen za mimořádných okolností. Práce by měla názorně nastínit, vysvětlit a následně porovnat určité druhy privilegovaných testamentů začleněných v dědickém právu, ve vymezeném úseku, a to v římském právu, všeobecném zákoníku občanském (dále jen ABGB) a v dnešní právní úpravě. Časový úsek věnovaný římskému právu, je zvolený záměrně, vzhledem k tomu, že je zde zachycen vývoj privilegovaných testamentů. ABGB jsem do bakalářské práce zahrnuje z toho důvodu, že platil na našem území do roku 1950, a jeho úprava rovněž zahrnovala privilegované testamenty. Pořízení pro případ smrti samozřejmě připouštěly i zákoníky č. 141/1950 Sb. a č. 40/1964 Sb., avšak neupravovaly závěti privilegované a jejich pořízení tudíž nebylo možné, a proto jsou z bakalářské práce vynechány. Dnešní právní úprava nám umožňuje opět pořídit závěť s úlevami. Zaměřím se tedy na výhody, ale i nevýhody právní úpravy v platném občanském zákoníku, a to z hlediska úlev při pořizování závěti.

V první části práce, a tedy **kapitole první** bude zachyceno římské dědické právo, z hlediska pořízení pro případ smrti, upravené v Zákoně dvanácti desek. Vymezím, jakým způsobem se vyvíjel privilegovaný testament v římském právu, pořizovaný při událostech zvláště mimořádných a možnost, že by pořízení závěti proběhlo za formálnějších podmínek, není přípustné, a následně kolik je potřeba pro danou závěť svědků.

Druhá kapitola je zaměřena na Všeobecný zákoník občanský, který mimo jiné upravoval i dědické právo. Uvedeno například bude, jaké druhy privilegovaných závětí byly přípustné v tomto zákoníku, a za jakých okolností bylo povoleno závěť pořídit, co musela obsahovat, kolik bylo potřeba svědků na uzavření této závěti, jak dlouho závěť platila, a od kdy začala běžet její lhůta platnosti.

Ve třetí kapitole budou uvedeny poznatky získané z nového občanského zákoníku a tedy z platné právní úpravy. Uvedu, kdo může být dědicem ze závěti, kdo může závěť pořídit, jakým způsobem pořídíme závěť, a dále vysvětlím, za jakých

podmínek může učinit závěť smyslově postižená osoba, a kdo může být svědkem závěti. Důležitou zmínkou bude i úprava závěti formou veřejné listiny, která se vztahuje i ke čtvrté kapitole.

Čtvrtá kapitola bude věnována úlevám při pořizování závěti v platné právní úpravě, kterou obnovil nový občanský zákoník. Privilegované testamenty je možné poříditi za zvláštních podmínek, které budou uvedeny v této práci. Ústní závěť je nově

platná v případech, kde hrozí nebezpečí zůstaviteli, ale také kde je jeho společenský styk omezen, z důvodu nenadálé události. Dále to budou závěti zaznamenané starostou obce, velitelem námořního plavidla či letadla, ale také vojenským velitelem. Následně bude probrána problematika těchto úlev při pořizování závěti.

U privilegovaných závětí nesmí chybět svědek, a proto jim bude věnována **pátá kapitola** spolu s dobou platnosti privilegovaných závětí. Budou se zabývat způsobilostí být svědkem, jaký počet svědků je nutný u privilegovaných závětí a jakou dobu platnosti stanovil občanský zákoník privilegovaným formám závěti.

Další **kapitolou** v pořadí již **šestou** budou vedlejší doložky v závěti. Zůstavitel je využívá pro podmínky, doložky času či příkazy. K vedlejším doložkám v závěti také patří vykonavatel závěti a správce pozůstalosti, to jsou totiž osoby, které dohlíží na řádné vykonání poslední vůle zůstavitele.

Mlčenlivost bude patřit do **kapitoly sedmé**, která je důležitá pro udržení závětního tajemství. Budou zde uvedeny osoby, které jsou povinné dodržovat mlčenlivost, kterou upravuje občanský zákoník. A zároveň uvedu, co se stane v případě, že osoba poruší závětní tajemství zůstavitele.

Osmá kapitola bude věnována zrušení a odvolání závěti. Popíše postup uvedený v zákoníku, kterým bude možné napsanou závěť zrušit či odvolat.

Kapitola devátá je zaměřena na centrální evidenci závětí, kterou v předpise o CEZ přijal sněm Notářské komory České republiky, upravující postup při vedení, správě a provozu této evidence.

1 EXKURS DO ŘÍMSKÉHO PRÁVA

V letech 451 – 450 př. Kr. byly uvedeny v platnost Zákony dvanácti desek, které nesou latinský název *Leges duodecim tabularum*. Přejít od monarchie na republiku měl za následek sepsání práva a to na dvanáct desek. Tyto desky sloužily jako právní jistota a byla v nich vyjádřena jasnost práv. Řím byl po vyhnání všech králů v právní nejistotě a jeho chod se řídil spíše obyčejovým právem a lid se proto rozhodl, že požádá o pomoc řecké státy. Řím požadoval od řeckých států návod v oblasti práva a zákonů. Proto bylo vybráno deset mužů, kteří disponovali veřejnou autoritou, aby mohli vykládat právo a opravovat zákony v tom případě, kdyby neexistovalo jiné možné východisko. S postupem času tito muži zjistili, že výklad práv v deseti deskách, který byl nastolen, není v mnoha případech použitelný, protože velká část výkladu chyběla a tak byly připsány další dvě desky. Po dlouhém zdokonalování bylo dílo u konce a neslo název Zákon dvanácti tabulí.¹

Rozchod s archaickým právem můžeme vidět v tabuli V, která upravuje dědické právo. „*Jak někdo učinil v poslední vůli pořizení stran svých peněz a majetku, tak to má být i po právu. Jestliže někdo zemře bez potomků a bez závěti, pak má jeho rodinný majetek zdědit nejbližší příbuzný. Jestliže takový příbuzný neexistuje, pak dědí příslušníci rodu.*“²Dědické právo, zde dávalo přednost závěti před rodovým svazkem a protože byla Římská republika založena hlavně na svobodě, tak se mělo za to, že ani vůle jednotlivce, která se týkala výhradně jeho osobních práv, nemůže být omezena. Přesto si našli Římané právní okliku, která se týkala pozemkového vlastnictví, nazývanou jako *res nec mancipi*, která umožňovala disponovat s půdou jen v souladu s přísnými mravními pravidly. Nemovitý rodinný majetek byl do závěti vpuštěn až při pozdější *jurisprudenci*.³

Závěť neboli testament je v římském právu označován jako projev zůstavitelovy vůle. Závěť, jakožto jednostranný právní úkon, má za úkol jmenovat dědice. Dědicem neboli univerzálním sukcesorem v římském právu se mohla stát pouze osoba, kterou svým projevem vůle jmenoval zůstavitel v závěti. Mimo jiné se v římském právu

¹ HATTENHAUER, H., *Evropské dějiny práva.*, Vyd. 1., Praha: C. H. Beck, 1998, s. 76

² Tamtéž, s. 76

³ KINCL, J., VALENTIN, U., a SKŘEJPEK, M., *Římské právo: [celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty právnických fakult]*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 276

vyvinul i tzv. kodicil, který sloužil k všeobecnému pořízení na případ smrti, ale nelze ho označovat za závěť, protože nikdy neurčoval, kdo se má stát dědicem. Jeho význam spočíval v tom, že dával zůstaviteli možnost vyslovit v obyčejném dopise přání, kdo má po jeho smrti zdědit určitý majetek. Zůstavitelova vůle, která byla v testamentu uvedena, musela být striktně dodržena a nesměla se odchylovat od stanovené formy.⁴

Nejstarší testamentární posloupnost, která se tvořila během budování římského práva, vykazovala v mnohém nejasnost. Vzájemný poměr posloupností, zákonné a testamentární, které vznikaly v římském právu, se ustálily vedle sebe. Testamentární posloupnost v římském právu, dávala zůstaviteli možnost, odkázat svůj majetek dědici, který nepatřil do příbuzenské linie a neměl by tedy ani možnost, stát se dědicem intestátním. Tato možnost, která byla uplatňována, vznikla nejspíše v době, kdy zůstavitel neměl intestátních dědiců a mnoho historiků v ní spatřovalo vývoj testamentu.⁵

Adopce na případ smrti, patřila na první místo ve vývoji testamentární posloupnosti, a jak bylo uvedeno výše, měla sloužit jako pořízení poslední vůle pro toho, kdo neměl vlastní intestátní dědice. Formální stránka takového testamentu se spatřovala v tom, že zůstavitel, který chtěl projevit svou vůli, musel tak učinit v lidovém shromáždění, označovaném jako *calatis comitiis*, „jež bylo svoláno jako shromáždění kuriátní, a to za účasti pontifiků a ještě dalších ceremonií.“⁶ S tímto komicionálním testamentem byla často spojována tzv. římská *arrogace*, která vykazovala podobné známky projevu, ale o pořízení na případ smrti se však nejednalo. Za mimořádných událostí, hlavně při bitvách, měl zůstavitel možnost, uzavřít závěť se sníženou důrazností na formální požadavky a to vojenský testament, který se označoval i jako *testament v šiku*. Spolubojovníci, kteří přežili, měli za povinnost, dožadovat se vybavení zůstavitelovy vůle, kterou v testamentu uvedl.⁷

Ten kdo měl přirozené dědice, se stále častěji domáhal práva, aby mohl také rozhodovat, komu po jeho smrti připadne majetek a měly se tím na mysli osoby mimo příbuzenský vztah. To mělo za následek rozvinutí tzv. *dispozice odkazové*, která

⁴ KINCL, J., VALENTIN, U., a SKŘEJPEK, M., *Římské právo: [celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty právnických fakult]*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 276

⁵ Tamtéž, s. 276

⁶ Tamtéž, s. 276

⁷ Tamtéž, s. 276

umožňovala zůstaviteli, převést určité druhy majetku na někoho jiného, ale zároveň neohrožovala dědice intestátní posloupnosti.⁸

Mancipační testament, uskutečňovaný „kovem a vahami“ byl dalším typem testamentu, který se řadil mezi nejstarší. Zůstavitel převedl mancipací svou pozůstalost kupci, kterému důvěřoval, že vykoná jeho vůli, tak jak byla pořízena. Mancipační testament se stále měnil a byl považovaný za úkon podniknutý na oko. *Familiae emptor* se stával svědkem, namísto kupce zůstavitelovy vůle a jeho přítomnost zajišťovala platnost mancipace. Mancipační testament se stal civilním testamentem, jako jeho základní forma. Gaius popisuje: „*byl to ústní testament; zůstavitel, jakmile byla provedena na oko mancipace, prohlásil svoji vůli včetně jmenování dědice podobně jako se při mancipaci činila jiná prohlášení; proto se tu také hovořilo o testamentární nunkupaci*“⁹. Postupem času se začalo přecházet na písemnou formu, kde bylo pět mancipačních svědků, kupec a vážný, ale žádný nemusel vědět, co poslední vůle obsahuje. Poslední vůli stačilo pouze prohlásit, zůstavitelem za platnou. Opatřená, testamentární listina pečetěmi všech mancipačních svědků, byla považována v praetorském právu za skutečný písemný testament.¹⁰

Vedle testamentů výše zmíněných také existovaly testamenty privilegované. Mezi privilegované římské testamenty se řadí testament pořizovaný na venkově, a je to testament, který byl pořizovaný za účasti pěti svědků. V případě testamentu písemného, měl každý svědek, který neuměl psát spolusvědka, ten si musel závěť přečíst a podepsat testament svědkovým jménem. Po smrti se po nich vyžadovalo potvrzení o zůstavitelově poslední vůli. Testament pořizovaný v době epidemie nakažlivých nemocí, nemusel být seznámen všemi svědky najednou a byl často nazýván jako morový. Testament ve prospěch dětí či dalších přímých potomků nemusel být učiněn před svědky. Zůstavitel sepsal závěť vlastnoručně, kde byla uvedena jména potomků a doba kdy byla pořízena. V pozůstalosti bylo umožněno, určovat podíly pouze slovy a nikoliv číslicemi.

⁸ KINCL, J., VALENTIN, U., a SKŘEJPEK, M., *Římské právo: [celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty právnických fakult]*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 278

⁹ Tamtéž, s. 278

¹⁰ Tamtéž, s. 278-279

Testament vojenský patřil k testamentům neformálním. Byl to jediný testament, který nesl tuto nálepku. Obsah toho testamentu nebyl striktně předurčen, a tak bylo pouze na zůstaviteli, jak závěť pořídí a co do ní zahrne.¹¹

¹¹ KINCL, J., VALENTIN, U., a SKŘEJPEK, M., *Římské právo: [celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty právnických fakulí]*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 278-279

2 PRIVILEGOVANÁ ZÁVĚŤ VE VŠEOBECNÉM ZAKONÍKU OBČANSKÉM

Roku 1811 se podařilo přijmout Všeobecný občanský zákoník (dále jen ABGB) pro dědičné země, který byl vyhlášen patentem císaře Františka I. č. 946/1811 Sb. Dědičné právo v tomto zákoníku bylo upraveno ve více než 300 ustanoveních, které byly na tuto dobu rozsáhlé a podrobné.¹²

V ABGB se dědilo třemi způsoby, ze zákona, ze závěti a dědičnou smlouvou. Zůstavitel mohl kombinovat tyto způsoby přechodu pozůstalosti a to mělo za následek, že dědicové mohli být povoláni na základě rozdílných delačních důvodů. U posloupnosti delačních důvodů se posuzovalo silnější právní postavení, které vykazovala právě dědičná smlouva.¹³

Testament měl právní sílu druhého delačního důvodu, a pokud závěť ani dědičná smlouva nezajistila rozdělení veškerého majetku, bylo přistoupeno k posloupnosti zákonné. Smrtí zůstavitele nevznikl dědici nárok na dědictví, které by mohl nabýt, ale docházelo v tomto okamžiku k tomu, že dědic měl právo dědictví přijmout či odmítnout, pokud mu bylo nabízeno. O této tzv. ležící pozůstalosti se rozhodovalo před soudem, kde musel každý dědic doložit dědičnou přihlášku.¹⁴

ABGB nebyl ve své úpravě privilegovaných testamentů, tak rozsáhlý jako francouzský Code Civil z roku 1804, jež upravoval testamenty v čl. 981 až 1001. ABGB se totiž spokojil se čtyřmi paragrafy, a to §§ 597 až 600.¹⁵

Ústní testament v ABGB obsahoval projevenou vůli zůstavitele, učiněnou za mimořádných událostí, které bezprostředně ohrožovaly zůstavitelův život a on tak neměl možnost, učinit závěť formálnějším způsobem. „*Při posledních pořizích na místech, kde panuje nemoc¹⁶, která plodí hrůzu, ochromuje styk mezi lidmi, jsou způsobilými svědky i osoby, které dosáhly roku čtrnáctého, i osoby částečně zbavené*

¹² ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J., *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, III. Díl, Praha: V. Linhart, 1936, s. 157-163

¹³ Tamtéž, s. 157-163

¹⁴ Tamtéž, s. 157-163

¹⁵ ELIÁŠ, K., *Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku*, Ad Notam, 2009, č. 2, s. 42

¹⁶ Za nemoc plodící hrůzu se považovala např. cholera. „*Cholera je infekční onemocnění projevující se těžkými, život ohrožujícími průjmy a zvracením. Název onemocnění je odvozen z řeckého slova „kholera“, což označuje průjem.*“ Dostupné online z: <http://nemoci.vitalion.cz/cholera/>

svéprávnosti.¹⁷ Z toho vyplývá, že ABGB byl koncipován tak, aby co nejvíce zjednodušil formální náležitosti pořízení, ale zároveň vyhovoval potřebám zůstavitele, který uzavírá závěť za mimořádných okolností.

Privilegované testamentsy v ABGB byly celkem tři. Testament námořní, který platil ještě šest měsíců od vylovení, testament pořízený v době epidemických nemocí, který platil stejnou dobu jako testament námořní, ale jeho lhůta začala běžet až po skončení epidemie. Neštovice, tyfus, ale i chřipka nepatřily k onemocnění, které by vedlo zůstavitele k pořízení takového testamentu. Důvodem je totiž podmínka panování morové epidemie. Závažnost nemoci byla mimo jiné posuzována i veřejným míněním a nezáleželo tedy pouze na lékařích.¹⁸

Testamentsy vojenské se uzavíraly nejčastěji v prostředí činné služby a vojenských ošetřoven. Testament mohla učinit i osoba bez vojenské příslušnosti, která byla ve válečné výpravě. Platnost této závěti byla rozdílná z hlediska toho, kdo závěť uzavřel. Osobě, která nesla vojenskou hodnost, začala běžet lhůta po skončení činné služby a to v průběhu šesti měsíců, nebo byla-li propuštěna jako součást trestu.¹⁹ U osob, které neměly vojenskou hodnost, běžela lhůta následovně, „omezení bylo stanoveno na 6 měsíců po prohlášení míru nebo po vylovení takové osoby, nebo poté, co vstoupila v poměr mírový.“²⁰ Tyto mimořádné závěti mohl zůstavitel uzavírat před dvěma svědky, jejichž věk byl alespoň 14 let a prohlášení těchto svědků nemuselo být učiněno současně.²¹ Svědkové těchto závětí nemuseli být přítomni současně, pokud hrozilo nebezpečí nákazy. Za svědka se považovala i osoba, která závěť psala, jak je uvedeno v § 598 ABGB. Zákoník v § 599 uvádí, že „Poslední pořízení s úlevami pozbývají své platnosti uplynutím šesti měsíců od doby, kdy se plavba nebo nákaza skončila.“²² Vojenské závěti měly upravené úlevy pro pořízení ve vojenských zákonech. Vojenské závěti u nás platily do roku 1922.²³

¹⁷ ROUČEK, F., a SEDLÁČEK, J., *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. III. díl., Praha: V. Linhart, 1936, s. 157-163

¹⁸ DVOŘÁK, J., MALÝ, K., a kol., *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Vyd. 1., Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 504

¹⁹ Tamtéž, s. 504

²⁰ KŘIVSKÁ, M., *Privilegované závěti*, Ad Notam, 2013, č. 5, s. 9

²¹ ROUČEK, F., a SEDLÁČEK, J., *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. III. díl., Praha: V. Linhart, 1936, s. 162

²² Tamtéž, s. 161

²³ KŘIVSKÁ, M., *Privilegované závěti*, Ad Notam, 2013, č. 5, s. 9

3 ZÁVĚŤ V PLATNÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU

Systematika nového občanského zákoníku (dále jen NOZ) zahrnuje závěť do třetí části, upravující absolutní majetková práva, hlavy třetí, upravující dědické právo, dílu druhého, upravujícího pořízení pro případ smrti, a to na první místo, přestože má dědická smlouva vyšší právní sílu. U dědické smlouvy jde totiž o dvoustranný právní úkon, který je učiněn ještě před smrtí zůstavitele, a nemůže být jednostranně změněna či zrušena. Důvodem umístění závěti tedy není právní síla, ale to že je obvyklejším projevem vůle zůstavitele, a je shledávána jako četnější způsob pořízení pro případ smrti. Dědická smlouva se vyvinula ze závěti, jako institut, který z ní byl odvozen. K obecnému institutu dědického práva se řadí právě závěť a dědická smlouva se využívá jako institut speciální.²⁴

Na povinný díl z dědictví má právo každý, kdo je označován za nepominutelného dědice a jehož právo je podloženo § 1492 NOZ. Zůstavitel má možnost rozdělit majetek v závěti či dědické smlouvě i bez uvedení neopominutelného dědice. Závěť, ale ani dědická smlouva takto pořízená nebude neplatná, avšak dědicové co ze závěti dědí, musí nepominutelnému dědici jeho podíl finančně vykompenzovat.²⁵

*„Právní důsledky pořízení pro případ smrti, lidské i majetkové, vyžadují projev poslední vůle učiněný v klidu, po zralé úvaze a s rozvahou, svobodně, a bez závislosti na jiných osobách.“*²⁶ Podle NOZ mohou pořizovat závěť pouze osoby, které jsou plně svéprávné a tudíž způsobilé k takovému pořízení. Pořít závěť tedy nemůže člověk, který je nesvéprávný a tato nesvéprávnost se vyazuje tím, že nemá způsobilost pořít závěť. Musí se tedy rozlišovat, jak je osoba na svéprávnosti omezena. NOZ určuje výjimky, které umožňují pořít závěť i osobám nezletilým a duševně neschopným.²⁷

Za výjimku, která umožňuje nezletilým pořít závěť, kteří jsou starší patnácti let, se považuje závěť učiněná pouze před notářem, a to formou notářského zápisu. Tato možnost pořízení je podložena zákonem, jakožto forma veřejné listiny, kde není nutné,

²⁴ *Důvodová zpráva ze dne 3. února 2012* [online]. Praha, 2012, s. 368-369. 3. února 2012[cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

²⁵ Tamtéž, s. 368-369

²⁶ Tamtéž, s. 369

²⁷ NOVOTNÝ, P., *Nový občanský zákoník: dědické právo*. První vydání. 143 s. ISBN 978-802-4751-689. s. 44

aby měl pořizovatel, který dosáhl patnácti let zákonného zástupce. Přidělená kompetence notářům, je v tomto směru velmi přínosná a to zvláště při kontrolování posledního pořízení těchto nezletilých osob z důvodu zamezení před ovlivňováním jiných osob, které by mohly záměrně ovlivnit zůstavitele ve svůj prospěch a dále kvůli garanci, která bude zabezpečovat svobodnou a skutečnou vůli takového zůstavitele.²⁸

Další výjimku tvoří osoba, která je zdravotně postižená a to v takové míře, že není možné, aby závěť pořídila, a o které to výslovně rozhodne soud. Postižená osoba, která byla takto omezena, ale může po čase vykazovat známky uzdravení a tudíž není důvod, aby jí byla dále možnost pořízení brána, může se jednat například o člověka, který byl zbaven způsobilosti pořizovat závěť z důvodu dlouhodobého kómatu. Důležité je, že tato osoba nemusí být zcela uzdravena, ale musí vykazovat takový zdravotní stav, který jí umožní vlastní vůli projevit.²⁹

Závěť učiněná touto osobou, nemusí být pouze ve formě veřejné listiny. Může nastat i situace, kdy zůstavitel závěť pořídí a následně bude zbaven svéprávnosti pro pořizování poslední vůle. Takto učiněná závěť je považována za platnou, pokud se neprokáže opak. Platnost této závěti je tedy možné napadnout, ale osoba, která takto učiní, musí předložit důkazy, které by poukázaly na to, že zůstavitel závěť pořídil, avšak k její pořízení byl fakticky nezpůsobilý. Rozhodujícím důkazem je tedy doba, kdy zůstavitel závěť pořizoval a onen zdravotní stav v době sepsání závěti.³⁰

3.1 Dědic a dědicové v závěti

Dědit ze závěti může každý, kdo není dědicky nezpůsobilý. *„Z dědického práva je vyloučen, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev*

²⁸ NOVOTNÝ, P., *Nový občanský zákoník: dědické právo*. První vydání. 143 s. ISBN 978-802-4751-689. s. 44-45

²⁹ *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*. In: Texty zákonů [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 2015.03.06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html> § 1527

³⁰ NOVOTNÝ, P., *Nový občanský zákoník: dědické právo*. První vydání. 143 s. ISBN 978-802-4751-689. s. 45-46

*poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul.*³¹ Dědic má mimo jiné právo na to, aby se dědictví zřeknul nebo ho odmítnul, či se dokonce dědictví vzdát. Tyto tři vyjmenované možnosti patří k variantám, které umožňují dobrovolně odmítnout dědictví.³²

Dědického práva či práva na povinný podíl se dá zřeknout smlouvou se zůstavitelem, která se pořídí ještě před smrtí zůstavitele a musí mít formu veřejné listiny. Odmítnout dědictví je možné, ale pouze jako celek. Jedinou výjimku tvoří nepominutelný dědic, který může odmítnout dědictví, které je nad rámec povinného dílu. Odmítnutí probíhá před soudem a to výslovným prohlášením, které musí být učiněno ústně či písemně. Dědictví se může vzdát dědic pouze ve prospěch jiného dědice, jestliže je dědicem nepominutelný dědic, tak ani jeho potomci dědic nebudou, jelikož se vzdal práva na dědictví i pro ně.³³

V závěti může být uveden jeden dědic, ale i více dědiců. V případě že je v závěti uveden dědic jeden, dědí veškerou pozůstalost on. Další možností je, že zůstavitel uvede v závěti pouze konkrétní věc či určí podíl na majetku, který dědic zdědí. Pokud zůstavitel využije tuto možnost, pak do dědického řízení budou přizváni dědicové zákonní, mezi které se rozdělí zbytek pozůstalosti.³⁴

Dědiců může být v závěti hned několik, a proto je důležité jak jim zůstavitel dědictví v závěti rozdělí. Prvním způsobem, jak pozůstalost rozdělit mezi dědice je ta, že v závěti uvede pouze jejich jména. Tím, že neuvede komu má co připadnout, budou dědit zmínění dědicové rovným dílem.³⁵

Další situací je, kdy zůstavitel rozdělí veškerý svůj majetek, a každému určí, co bude dědit. V tomto případě je tedy vše v pořádku, ale může nastat situace, kdy se zůstavitel přepočítá a majetek nerozdělí celý, nebo ho dokonce rozdělí nad rámec svého majetku. Důležité v tuto situaci je, aby byla zůstavitelova vůle co nejlépe splněna a tak je nutné, aby bylo zjištěno proč tak zůstavitel učinil. Když bude ze závěti zřejmé, že

³¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Texty zákonů [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 2015.03.06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html> § 1481

³² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Texty zákonů [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 2015.03.06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html>

³³ WELLECH, E., *Vyznejte se v dědickém právu*. Vyd. 1. Brno: BizBooks, 2014, 62 s. ISBN 978-80-265-0218-0, s. 21-23

³⁴ Taktéž, s. 21-23

³⁵ Taktéž, s. 22-23

zůstavitel nechtěl veškerý majetek odkázat, tak zbytek majetku, který nikomu neodkázal, budou dědit dědicové ze zákona, pokud ale chtěl odkázat veškerý majetek a je vidět, že se zůstavitel viditelně přepsal, bude majetek rozdělen tak, aby co nejvíce vystihoval vůli zůstavitele.³⁶

Může dojít také k situaci, kdy zůstavitel uvede v závěti dědice s přesně určenými podíly a dědice, kterým podíl neurčí, v takovém případě dostanou dědicové, kterým byl podíl určen, podíl uvedený v závěti a u dědiců, kteří podíl určen neměli, se zbytek majetku rozdělí rovným dílem. Zůstavitel může odkázat tak vysoký podíl pro určené dědice, že na dědice, co podíl určen neměli, nic nezbude.³⁷

Tato situace se řeší tak, že: *„dochází ke zmenšení podílů jednotlivých dědiců tak, aby dědici bez určeného podílu získali tolik, kolik dědic s nejmenším určeným podílem.*³⁸

3.2 Závěť pořízená písemnou formou

*„Závěť vyžaduje zásadně písemnou formu. Může být pořízena jako soukromá nebo veřejná listina. U soukromé listiny rozlišujeme holografickou a alografickou závěť. Veřejnou listinou je závěť pořízená ve formě notářského zápisu.“*³⁹ Od zmíněného textu je možné se odchýlit, a to v případě, kdy jde o pořízení závěti s úlevami. To je závěť, která umožňuje zůstaviteli pořídit poslední vůli ústně. Rozdíl mezi soukromou a veřejnou listinou je viděn v důkazní moci. Soukromá listina je totiž sepsána zůstavitelem, jeho vlastní rukou, vlastnoručně podepsána a učiněná bez svědků, a proto je nutné, aby dědic dokázal, že takto učiněná závěť zůstavitelem je pravá a správná.⁴⁰

Veřejnou listinou je závěť učiněná pouze před notářem, a to notářským zápisem, za účasti dvou přítomných svědků. Takto sepsaná závěť *„zakládá plný důkaz o osobě, která ji pořídila, tedy zůstaviteli, o době jejího pořízení i plný důkaz o projevu vůle*

³⁶ WELLECH, E., *Vyznejte se v dědickém právu*. Vyd. 1. Brno: BizBooks, 2014, 62 s. ISBN 978-80-265-0218-0, s. 21-23

³⁷ Tamtéž, s. 21-23

³⁸ Tamtéž, s. 21-23

³⁹ NOVOTNÝ, P., *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1. 143 s. ISBN 978-802-4751-689. s. 47

⁴⁰ Tamtéž, s. 47

*zůstavitele.*⁴¹ Předchozí občanský zákoník rozlišoval závěti holografické a alografické a tak je tomu i u NOZ.

3.2.1 Holografická závěť

Za holografickou závěť se považuje závěť sepsaná zůstavitelem, vlastní rukou a stvrzená vlastnoručním podpisem. K pořízení takovéto závěti není přípustné používání elektronických a mechanických prostředků, a proto je nutné, aby mohl pořizovatel psát vlastní rukou a uměl se vlastnoručně podepsat. Až po splnění všech uvedených podmínek se bude jednat o holografickou závěť. U takto pořízené závěti není nutná účast svědků. Forma závěti, jakou umožňuje holografická závěť, je nejjednodušším způsobem, jak může zůstavitel závěť pořídit.

Psaná forma této závěti vystupuje jako důkaz v okamžiku, kdy existuje pochybnost z hlediska platnosti, a je nutné prokázat např. grafologickým posudkem, že se jedná o text psaný pouze zůstavitelovou rukou.⁴² Takový text totiž vykazuje charakteristické rysy svého pisatele, z nichž lze zjistit na základě porovnání jiných dokumentů psaných pisatelem, že závěť napsal právě on.⁴³

Text závěti, kterou zůstavitel pořizuje, musí být čitelná, aby bylo možné zjistit co je jejím obsahem, a co zůstavitel touto závětí zamýšlel. Zůstavitel může sepsat závěť v jazyce, kterému rozumí, a tudíž není nutné, aby byla sepsána v jazyce českém.

Důležitou součástí vlastnoručně napsané závěti je i datum jejího pořízení, které musí být napsané také vlastnoručně. Datum podpisu se může nacházet kdekoli na závěti, jelikož jeho umístění není zákonem upraveno, ale většinou se uvádí na konec textu v blízkosti podpisu pořizovatele. Podpis zůstavitele v závěti vyznačuje její konec a text nacházející se pod podpisem již není považován za platný.

Mezi nejvhodnější způsob podpisu, patří jistě uvedení celého příjmení a jména zůstavitele. Není vyloučen ani podpis rodným příjmením. Rodinný nebo příbuzenský vztah lze uznat také jako podpis, pokud je závěť obsažena v dopise, tzn., že se zůstavitel

⁴¹ NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689. s. 47

⁴² Tamtéž, s. 48

⁴³ SCHELLEOVÁ, I., a SCHELLE, K., *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde, 2013, 151 s. Monografie (Linde). ISBN 9788072019311., s. 57

podepíše příbuzenským vztahem, který má k adresátovi (např. Tvá matka). Nesmí však chybět odůvodnění, proč se zůstavitel podepsal pouze rodným či příbuzenským vztahem.⁴⁴ Datum podpisu závěti je výjimkou, která může být napsána pod podpisem pořizovatele. Zůstavitel může připojit k závěti dovětek, ale pouze za podmínky, že bude splňovat náležitosti vlastnoruční závěti, který bude muset vlastnoručně napsat, podepsat a označit datem podpisu. V případě, že by dovětek přidal do textu samotné závěti, tak by byl považován za neplatný, a ve většině případů, způsobuje takto připojený dovětek neplatnost celého právního úkonu, zpravidla kvůli tomu, že závěť bude nepřehledná.⁴⁵

Za vlastnoruční závěť se považuje i ta, která je sepsaná nohou či ústy, pokud tak zůstavitel činí i u jiných právních úkonů.

3.2.2 Alografická závěť

Alografická závěť je učiněna formou soukromé listiny podle § 1534 NOZ, která musí být podepsána vlastnoručně zůstavitelem, a není tedy možné, aby zůstavitel použil mechanický prostředek. Je vyžadována současná přítomnost dvou svědků, a prohlášení učiněné zůstavitelem před těmito svědky, že obsah, který je uveden v listině, obsahuje jeho poslední vůli. U alografické závěti se připouští sepsání na psacím stroji či napsanou na počítači a následně vytištěnou, ale i napsanou jinou osobou, která ji napsala na základě diktátu od zůstavitele. Závěť vyžaduje, aby uměl zůstavitel číst a aby byl schopen závěť vlastnoručně podepsat. Podpis obou svědků závěti je její důležitou součástí. Přítomnost svědků je vyžadována pouze u prohlášení zůstavitele, o tom, že daná listina obsahuje poslední pořízení zůstavitele, nikoliv u podpisu.⁴⁶

⁴⁴ SCHELLEOVÁ, I., a SCHELLE, K., *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde, 2013, 151 s. Monografie (Linde). ISBN 9788072019311., s. 58

⁴⁵ Tamtéž, s. 58

⁴⁶ NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689., s. 48-49

3.2.3 Závěť nevidomých a osob se smyslovým postižením

Nevidomý zůstavitel může závěť také pořídit, ale pořízení je omezeno podmínkami v § 1535 NOZ, které musí být naplněny. Jedná se o současnou přítomnost tří svědků, při projevu poslední vůle nevidomého zůstavitele. Svědkům závěti jsou přiděleny úkoly, které mají za následek platnost takovéto závěti. Svědek, který závěť napsal, nemůže být zároveň předčitatelem a tak je důležité, aby se tohoto úkolu ujal druhý ze svědků a závěť přečetl. Následně je nutné, aby zůstavitel svojí vůli potvrdil, a že listina, která byla svědkem přečtena, je právě jeho poslední vůlí.⁴⁷

Smyslově postižená osoba, může učinit závěť jen za současné přítomnosti tří svědků, s tím že smyslově postiženou osobou se rozumí člověk, který je hluchoněmý, hluchoslepý apod. Svědek závěti, který závěť nepsal, ji musí přetlumočit zůstaviteli, a to v podobě znakové řeči nebo zvláštním komunikačním systémem. Tomuto dorozumívání musí rozumět jak zůstavitel, tak i svědkové závěti.⁴⁸

Listina, která byla zůstaviteli tlumočena svědkem jako jeho vlastní projev vůle, musí být zůstavitelovým prohlášením potvrzena a to zvoleným způsobem dorozumívání. Osoby, které jsou označovány za analfabety tj. osoby, které neumějí číst a psát, ale postižené nejsou, nemohou sepsat závěť holografickou, ale ani alografickou. Veřejná listina, s výjimkou privilegované závěti, je jediná přípustná forma pořízení pro případ smrti analfabetické osoby.⁴⁹

Notář či jiná osoba, která má ze zákona možnost sepsat závěť, ji provede notářským zápisem, kde bude přesně uvedeno, jakým předepsaným způsobem zůstavitel závěť učinil, a že tak učinil před třemi svědky, kteří byli projevu přítomni. Důležité je také uvést kdo byl svědkem a údaje o něm, stejně tak o způsobu dorozumívání. U závěti nezletilých osob, které dovršily patnáctého roku, se musí notář či jiná pověřená osoba, které to umožňuje zákon, přesvědčit, že závěť kterou zůstavitel učinil, byla provedena bez nátlaku a s rozvahou, to stejné platí pro osoby svéprávné, a ve zvýšené míře i osob se smyslovým postižením a osob nevidomých.⁵⁰

⁴⁷ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. První vydání. 143 s., ISBN 978-802-4751-689., s. 49

⁴⁸ Tamtéž, s. 49

⁴⁹ Tamtéž, s. 49-50

⁵⁰ Tamtéž, s. 50

3.2.4 Závěť pořízená veřejnou listinou

Veřejná listina je další způsob jak pořídit závěť, pořízená je notářským zápisem, který učiní notář. V případech uvedených v §§ 1543, 1544, 1545 NOZ mohou notáře zastoupit osoby v těchto paragrafech, jimiž jsou především starosta, velitel námořního letadla a plavidla, velitel vojenské jednotky a další pověřené osoby.⁵¹ Je, ale důležité zmínit, že mnoho odborníků tvrdí⁵², že by tyto závěti neměly být ve formě veřejné listiny, ale měla by jim být dána zvláštní forma, už jen z toho důvodu, že důkazní břemeno nese ten, kdo o platnosti takovéto závěti pochybuje. Dědic, který by v případě smrti zůstavitele dědil ze zákona, bude jistě patřit mezi osoby, které platnost privilegované závěti budou zpochybňovat. Z toho důvodu nastává otázka, jak budou tyto osoby dokazovat neplatnost závěti? Více o této problematice níže, viz kapitola 4.

Osoba nevidomá, ale i osoba se smyslovým postižením může pořídit závěť veřejnou listinou, pokud budou splněny podmínky, které jsou uvedeny výše, viz s. 23-24.

Notář a osoby, které mají zákonem dovoleno veřejnou listinu sepsat, musí být přesvědčeny, že zůstavitel, který chce závěť takto pořídit, jej činní rozvážně a bez donucení. Na osobu s omezenou svéprávností se pohlíží v tomto směru se zvýšenou mírou přesvědčení než u osoby svéprávné. Osoby nezletilé, které dosáhli patnácti let věku, mohou pořídit závěť také jen ve formě veřejné listiny.⁵³

3.3 Svědkové závěti

Svědkové hrají důležitou roli, při pořizování alografické závěti, ale také u závěti sepisované osobou nevidomou či smyslově postiženou. Počet svědků u závěti alografické je stanoven na dva svědky, kteří musí být současně přítomni. U závěti

⁵¹ NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689, s. 50

⁵² Např. KŘIVSKÁ, M., *Privilegované závěti*, Ad Notam, 2013, č. 5, s. 10 a podobně SEŠINA, M., *Úlevy v novém občanském zákoníku*, 2009, č. 2, s. 57

⁵³ NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689, s. 50

sepsanou osobou nevidomou a smyslově postiženou jsou vyžadováni svědci tři, kteří jsou také současně přítomni.

U přítomných svědků se vyžaduje, aby byli schopni osobu zůstavitele rozpoznat a následně potvrdit, že osoba, která závěť učinila, je zůstavitel. K tomu má pomoci totožnost zůstavitele, která je svědkům prokázána, nebo skutečnost, že zůstavitele osobně znají. Svědek musí závěť podepsat, a připojit doložku k podpisu, kde uvádí své údaje, jakožto totožnost svědka, podle které ho budou moci kontaktovat, jedná se zejména o „*datum narození nebo rodné číslo, adresu trvalého bydliště, může připojit také telefonní číslo apod.*“⁵⁴

Svědkem závěti může být pouze osoba, která je k tomu svými vlastnostmi způsobilá. Svědky nesmějí být osoby smyslově postižené, nesvéprávné a ty, které neznají jazyk, v němž se závěť pořizuje nebo osoby, které neznají způsob dorozumívání při pořizování závěti. V případě, že závěť pořizuje osoba smyslově postižená, bude nutné, aby u této závěti byl svědek, který způsob dorozumívání rozumí. Svědek nesmí být zároveň dědic, ale ani odkazovník, jelikož svědek nesmí podle zákoníku ze závěti profitovat. Způsobilost být svědkem nemá ani osoba, která patří do blízkého okruhu osob dědice či odkazovníka, a dále to nemůže být zaměstnanec, který pracuje pro dědice nebo odkazovníka.⁵⁵ Totéž platí pro osoby uvedené v § 1541 NOZ mezi něž patří vykonavatel závěti, tlumočník, předčítatel, pisatel a úřední osoba.

Závěť, kterou zůstavitel učiní ve prospěch svědka, bude neplatná, ale pokud bude pořizena holograficky, nebo pořizena za účasti tří svědků podle § 1541 odst. 2., tak se považuje za platnou.⁵⁶

⁵⁴ NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689, s. 51

⁵⁵ Tamtéž, s. 51

⁵⁶ *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*. In: Texty zákonů [online]. [Obcanskyzakonik.justice.cz](http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html) [cit. 2015.03.06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html> § 1540 odst. 2

4 PRIVILEGOVANÁ FORMA ZÁVĚTI V PLATNÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU

Zákoník, který platil od roku 1811 a obsahoval privilegované závěti, byl ABGB, ale jeho úprava se týkala těchto závětí pouze v §§597 až 600. Poříditi tuto závěť mohl každý zůstavitel, který se ocitl v mimořádné situaci, kdy měl obavu o svůj život a svou poslední vůli, nemohl zaznamenat jinak než privilegovaným testamentem.⁵⁷

Privilegované testamenty z českého občanského práva vymizely přijutím občanského zákoníku č. 141/1950 Sb., který tuto úpravu od ABGB nepřevzal. Občanský zákoník č. 141/1950 Sb. zdůvodnil, že se „*jednak preferuje dědění ze zákona, jednak „že se nový občanský zákoník tvoří pro období mírového budování socialismu.*“⁵⁸ Ani občanský zákoník č. 40/1964 Sb. s touto úpravou testamentů nepočítal. Důležité je zmínit, že zákoníky budované po druhé světové válce, u států sevřených sovětským blokem, se s úpravou privilegovaných testamentů zcela rozchází. Zatímco československý občanský zákoník od privilegovaných testamentů zcela ustoupil, tak Jugoslávie, Rumunsko, ale i další státy ve svých zákonících např. maďarský zákoník z roku 1959, polský zákoník z r. 1964, zákoník bývalé NDR z r. 1975 na jejich úpravě příliš nešetřily. Samo sovětské Rusko (dále RSFSR) vyžadovalo občanským zákoníkem uzavřít závěť písemnou, kterou musel zůstavitel učinit před notářem, ale i přesto, ruské právní předpisy upravovaly situace, za kterých bylo možno

⁵⁷ KŘIVSKÁ, M., *Privilegované závěti*, Ad Notam, 2013, č. 5, s. 9

⁵⁸ ELIÁŠ, K., *Privilegované závěti a osnova nového občanského zákoníku*, Ad Notam, 2009, č. 2, s. 44

pořídít závěť s úlevami. Postupem času privilegované testamenty zahrnuly přímo do občanského zákoníku RSFSR.⁵⁹

Až nyní po dlouhé době, jsou privilegované formy závěti zavedeny do našeho občanského zákoníku, a jsou upraveny v §§ 1542 až 1549 NOZ, a podle § 1547 odst. 1 NOZ považovány za veřejnou listinu. Úprava závětí byla v mnohém převzata z předválečné osnovy a z jiných občanských zákoníků, zejména pak z rakouského, nizozemského, polského, italského, německého a švýcarského.⁶⁰

Podle § 1538 NOZ je vyžadováno po zůstaviteli, aby bylo jeho pořízení rozvážné, klidné a probíhalo bez donucení. Nastalé mimořádné situace, ale umožňují pořídít závěť s úlevami, které dovolují pořídít závěť bez určitých předepsaných formalit a obřadů, i když se dá pochybovat o tom, že bude osoba v ohrožení života, pořizovat závěť v klidu.⁶¹ Nicméně důvodová zpráva o úlevách hovoří jako o usnadnění pořízení poslední vůle, hlavně v případě, kdy zůstavitel o svém pořízení již důkladně přemýšlel, ale nemohl jej učinit, protože mu v tom zabránila mimořádná či nenadálá událost.

A tedy první, zákonem vymezenou ústní formou je situace, kdy je zůstavitel ohrožen na životě, z důvodu nenadálé události. Druhá ústní forma závěti je možná v případě, že má zůstavitel důvodnou obavu o svůj život a nestihl by pořídít závěť jinou, a to formou veřejné listiny, kvůli mimořádné situaci, která nastala.⁶² Mnoho občanských zákoníků má výčet událostí, při kterých může osoba ústní testament pořídít. Mohou to být dopravní nehody, výbuchy elektráren, epidemie a další, které jsou uvedeny v kapitolách níže.

Privilegovaným testamentem se myslí i závěť pořizovaná před starostou obce, velitelem námořního plavidla či letadla a dále vojenským velitelem. Tuto možnost připouští zákoník německý, italský, nizozemský, ale i lotyšský, albánský, litevský, moldavský. Česká úprava občanského zákoníku má privilegované testamenty uvedené v §§ 1543 až 1545, které NOZ přiřazuje k veřejným listinám, a tím i spojuje podmínku pro pořízení, jelikož výslovně říká, že zůstavitel může tuto závěť pořídít, jen v případě, že nestihne pořídít závěť formou veřejné listiny, což bylo převzato z německého

⁵⁹ *Důvodová zpráva ze dne 3. února 2012* [online]. Praha, 2012, s. 384, 3. února 2012[cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>

⁶⁰ Tamtéž, s. 384

⁶¹ NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689, s. 53

⁶² KŘIVSKÁ, M., *Privilegované závěti*, Ad Notam, 2013, č. 5, s. 9-10

občanského zákoníku. Odborníci uvádí: „Nevím proč je v návrhu citována veřejná listina, předpokládal bych spíše, že bude řečeno jasně, že tato forma závěti může být použita, je-li důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl pořídit závěť v jakékoli jiné formě.“⁶³ Důvodová zpráva uvádí, že přenést úřední způsobilost na starostu obce, kterou bude moci zaznamenávat závěť zůstavitele, je i u nás přípustná „Obdobně jako v jiných evropských státech má navržené řešení i u nás logiku především v pojetí obce jako veřejnoprávní korporace a základního územního společenství občanů (čl. 100 a 101 Ústavy; § 1 zákona o obcích č. 128/2000 Sb.)“⁶⁴ Má se tedy za to, že veřejnými listinami jsou označeny vzhledem k tomu, že budou sepsány osobou v podobě starosty, který má k takovému výkonu úřední působnost, podepřenou § 103 odst. 4. písm. h ZO. Stejně tak by se daly posuzovat privilegované formy závěti sepsané za asistence velitele letadla, plavidla a vojenské jednotky, které jsou upraveny zvláštní úpravou, jež připouští určité formální nedostatky, a jelikož i tyto osoby mají úřední způsobilost.⁶⁵

4.1 Závěť pořízená ústní formou

K ústní závěti je vyžadováno, aby byla uzavřena před třemi svědky, kteří jsou současně přítomni. Existují dvě kategorie situací, jak závěť pořídit. Ústní závěť zůstavitel pořídí, pokud je v situaci, která již ohrožuje jeho život. Nejtypičtějšími situacemi se mají na mysli např. autonehody, úrazy při horolezeckém výstupu atd. A dále tam kde došlo k vážné pohromě, může zůstavitel závěť pořídit, i když je zdravý, má-li důvodnou obavu, že je v ohrožení života. Příkladem pro pořízení této závěti můžeme shledávat povodně, dokonce i výbuch atomové elektrárny nebo epidemii.⁶⁶

⁶³ SEŠINA, M., *Zamýšlení nad úlevami při pořizování závěti v novém občanském zákoníku*, Ad Notam, 2009, č. 2, s. 56 a podobně KŘIVSKÁ, M., *Privilegované závěti*, Ad Notam, 2013, č. 5, s. 10

⁶⁴ *Důvodová zpráva ze dne 3. února 2012* [online]. Praha, 2012, s. 385, 3. února 2012 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>

⁶⁵ Tamtéž, s. 385

⁶⁶ *Občanský zákoník: komentář.*, Praha: Wolters Kluwer, Vyd. 1., IV. díl, 2014, , 696 s., ISBN 9788074783692., s. 146

Odborníci se pozastavují nad formulací NOZ v § 1542 odst. 1, která zní: „*Kdo je pro nenadálou událost v patrném a bezprostředním ohrožení života, má právo pořídit závěť ústně před třemi současně přítomnými svědky. Totéž právo má i ten, kdo se nachází v místě, kde je běžný společenský styk ochromen následkem mimořádné události a nelze-li po něm rozumně požadovat, aby pořídil v jiné formě.*“⁶⁷ Zásadní problém je viděn u *nenadálé události* a dále u *mimořádné události*. Zákon totiž uvádí dva termíny situací, za kterých je možné ústní závěť pořídit, avšak stačila by situace pouze jedna, a to ta, která nastane při nenadálé události. Zůstavitel, který pořizuje za mimořádné události, může totiž závěť pořídit i vlastnoručně, je-li zdravý a nemusí pro své pořízení hledat tři svědky, což by celé pořízení prodloužilo. A v případě, že je zůstavitel nemocný, může závěť pořídit i za nenadálé situace.⁶⁸ Důvodová zpráva hovoří pouze o mimořádné situaci, „*kdy se události z vnějších příčin vyvinou nečekaným způsobem a kdy člověk, ač má třeba i osud svého majetku po své smrti důkladně promyšlen, nemůže pořídit s obřadnostmi, které zákon vyžaduje pro běžné situace,*“⁶⁹ a tudíž by se dalo usoudit, že rozdílnost v nenadálé a mimořádné události nijak nerozlišuje.

Výčet událostí, při kterých může zůstavitel tuto závěť uzavřít, není taxativní, a tudíž není omezena, jen na přesné ustanovení v zákoně. Důvodová zpráva argumentuje tuto zákonnou obecnou formulaci, jako dostačující, ale většina zahraničních zákoníků, přistupuje k přesnému výčtu mimořádných situací, za kterých může být závěť pořízena. Mezi ně patří „*např. švýcarský ZGB (čl. 506) uvádí dopravní závěry, epidemie a válečné události, epidemie uvádějí i rakouský (§ 597) nebo španělský (čl. 701) občanský zákoník, portugalský je uvádí spolu s obecnou pohromou; nizozemský BW (4:995) uvádí katastrofy, boje, nakažlivé nemoci apod.*“⁷⁰

Důležitou podmínkou, která musí být při pořizování ústní závěti splněna, je ta, že zůstavitel nesmí být nucen pořizovat závěť jinou formou. Závěť, která byla pořízena ústní formou, i když mohl zůstavitel pořídit závěť veřejnou listinou, nebude mít patrně za následek její neplatnost. Platnost závěti podle § 1542 NOZ je totiž omezena na dva

⁶⁷ *Zákon občanský zákoník*, Ministerstvo vnitra České republiky [online]. 2012 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/NOZ_interaktiv.pdf § 1542

⁶⁸ KŘIVSKÁ, M., *Privilegované závěti*, Ad Notam, 2013, č. 5, s. 9 a podobně SEŠINA, M., *Zamýšlení nad úlevami při pořizování závěti v novém občanském zákoníku*, Ad Notam, 2009, č. 2, s. 56-57

⁶⁹ *Důvodová zpráva ze dne 3. února 2012* [online]. Praha, 2012, s. 383, 3. února 2012 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>

⁷⁰ Tamtéž, s. 384

týdny a lhůta začíná běžet od doby, kdy může zůstavitel pořídit závěť novou ve formě veřejné listiny.⁷¹ Závěť pořizovaná podle § 1542 NOZ vyžaduje k jejímu splnění, i to že musí být pořizena ústně, za účasti tří současně přítomných svědků, kteří nemusejí poslední vůli nikam zaznamenávat, ale její zaznamenání je doporučováno, kvůli snadnějšímu dědickému řízení.⁷²

Následně proběhne výslech těchto svědků u soudního komisaře, který provede o výslechu protokol. Výslech se provádí, když je zahájeno řízení o pozůstalosti. I když není požadováno, aby svědkové udělali záznam o poslední vůli zůstavitele, kde se následně podepsali i se zůstavitelem, kterému v tom nic nebrání, je doporučováno. V zákoně je upraveno, že pokud není pořízen záznam o závěti, tak bude mezi důvody dědění patřit soudní protokol s výslechem svědků, „*což není přesné, neboť důvodem dědické posloupnosti bude ústní závěť, o jejímž obsahu bude svědčit tento soudní protokol.*“⁷³

Obsah závěti je zjišťován v § 145 ZŘS, kde je uveden i postup řízení. Soudu ukládá povinnost, aby nařídil jednání, kde se zjistí, jestli byla závěť pořizena ústně a co bylo jejím obsahem. Soud předloží při jednání písemný důkaz o pořízení závěti, který mu doloží svědci. Pokud tento záznam neexistuje, tak dojde k výslechu oněch tří svědků. Může nastat i situace, při které nemůže být proveden výslech, a pak je možné provést další dokazování, které by pomohlo k získání posledního pořízení zůstavitele. V § 147 ZŘS je uvedeno, že výslech svědků proběhne tak, jak stanoví OSŘ.

V OSŘ je stanoveno, že „*Na počátku výslechu je třeba zjistit totožnost svědka a okolnosti, které mohou mít vliv na jeho věrohodnost. Dále je třeba poučit svědka o významu svědecké výpovědi, o jeho právech a povinnostech a o trestních následcích křivé výpovědi.*“⁷⁴ A dále pak „*Předseda senátu vyzve svědka, aby souvisle vylíčil vše, co ví o předmětu výslechu. Klást otázky mají právo postupně předseda senátu, členové senátu, účastníci a znalci. Otázku položenou účastníkem nebo znalcem předseda senátu nepřipustí, jen jestliže nesouvisí s předmětem výslechu nebo naznačuje-li odpověď anebo je-li zejména předstíráním neprokázaných nebo nepravdivých skutečností*

⁷¹ *Občanský zákoník: komentář.*, Praha: Wolters Kluwer, Vyd. 1., IV. díl, 2014, , 696 s., ISBN 9788074783692., s. 146-147

⁷² Tamtéž, s. 147

⁷³ *Občanský zákoník: komentář.*, Praha: Wolters Kluwer, Vyd. 1., IV. díl, 2014, , 696 s., ISBN 9788074783692., s. 147

⁷⁴ § 126 odst. 2

*klamavá; nepožizuje-li se o výpovědi záznam, uvede předseda senátu vždy v protokolu důvody, pro které otázka nebyla připuštěna.*⁷⁵

Jsem toho názoru, že důvod pro pořízení ústní závěti upravený v § 1542 NOZ, by jistě postačil, ale i obstál ve všech mimořádných situacích, ať už se dějí na lodi nebo v letadle či při ozbrojeném konfliktu nebo vojenské operaci. Dále si myslím, že stanovením rozdílných podmínek pro pořízení privilegovaných závětí činí občanský zákoník v tomto směru nesjednocený. Mám na mysli podmínky, kdy zůstavitel pořídí před starostou závěť, protože má obavu, že k notáři už to nestihne, dále při závěti sepsanou velitelem plavidla či letadla, kde má zůstavitel vážný důvod k takovému pořízení, a v neposlední řadě závěť zaznamenaná velitelem vojenské jednotky, kterou může voják či jiná osoba, vyskytující se v ozbrojeném konfliktu či vojenské operaci uzavřít, i když není v ohrožení života, a její zdravotní stav jí nebrání sepsat závěť vlastní rukou.

4.2 Závěť sepsaná starostou obce

Závěť, kterou zůstavitel pořídí, je vyžadována zákoníkem v písemné formě, ale pokud se jedná o závěť pořizovanou s úlevami, je podmínka vypuštěna. Tato privilegovaná forma testamentu vznikla stejně jako testamenty pořizované před velitelem plavidla či letadla, na návrh, který se nechal inspirovat evropskými úpravami občanských zákoníků. Závěť před starostou obce má oporu v důvodové zprávě, kde je uvedeno, že by měla být použita hlavně v horských oblastech, kde je nižší úroveň společenského styku. Německý občanský zákoník připouští pořízení tzv. vesnického testamentu, jímž byla mimo jiné inspirována naše právní úprava.⁷⁶

Závěť sepsaná starostou obce je upravena v § 1543 NOZ a říká: *„Je-li důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl pořídít závěť ve formě veřejné listiny, může zaznamenat jeho poslední vůli starosta obce, na jejímž území se zůstavitel nalézá,*

⁷⁵ § 126 odst. 3

⁷⁶ *Důvodová zpráva ze dne 3. února 2012* [online]. Praha, 2012, s. 384-385. 3. února 2012[cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>

*za přítomnosti dvou svědků. Za týchž podmínek může zaznamenat zůstavitelovu vůli i ten, kdo je podle jiného právního přepisu oprávněn vykonávat pravomoci starosty.*⁷⁷

Pravomoc starosty může být v jeho nepřítomnosti přidělena v §§ 103 a 104 ZO místostarostovi, ale také zastupiteli obce. Závěť učiněná před starostou obce je určena spíše pro menší obce a města, kde je obtížné vyhledat notáře a učinit tak závěť před ním.

Tato závěť je zatížena podmínkou důvodné obavy zůstavitele, že nestihne pořídit závěť formou veřejné listiny. Jiný názor má JUDr. Miloslava Křivská, která uvádí že: *„Dle mého názoru by zde měla spíše obava, že zůstavitel nestihne závěť pořídit v jakékoliv jiné formě, a to tím spíše, že starosta nebo jeho zástupce pravděpodobně stejně nebude mít právnické vzdělání, nebo zkušenosti se sepisováním závětí a než by se případně na tento úkon připravil, mohlo by být již pozdě.*⁷⁸ Důvodová zpráva, ale říká, že navržená úprava má oporu v § 3 ZO, který dbá na potřeby občanů v obci a dále poukazuje na fakt, že chybějící právnické vzdělání není překážkou. *„Namítá-li se proti navrženému řešení nedostatek právního vzdělání starostů, lze předně poukázat, že starosta vykonává již dnes působnost předpokládající dostatečnou úroveň právního vědomí (§130 an. zákona o obcích). Jen těžko lze předpokládat, že by český starosta byl méně způsobilý, než starosta německý, ruský, italský, nizozemský, litevský atd.*⁷⁹ A dále formality, které budou u závěti případně chybět, se budou posuzovat podle zvláštní úpravy v zákoně. Závěť sepsaná starostou obce se může stát neplatnou, pokud dojde k porušení formalit, které jsou nutné k pořízení závěti, a to zejména nepodepsáním závěti od přítomných svědků. Listina, ale bude stále platná, pokud v ní bude uveden důvod překážky, která zabránila závěť podepsat. I zde se naskýtá otázka, zda je vůbec možné dokázat, že závěť spolehlivě zachycuje zůstavitelovu vůli, a tím spíše, že důkazy v její neprospěch budou dokládat osoby, které se neúčastnily sepisu takovéto závěti? Myslím, že by bylo vhodné a žádoucí, aby tyto osoby důkazní břemeno nenesly, a tím spíše, že svědky závěti mohou být patnáctileté osoby či osoby s omezenou svéprávností. Pak je ovšem otázka, proč zákoník zahrnuje do svého ustanovení nějaké podmínky,

⁷⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Texty zákonů [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 2015.03.06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html> § 1543

⁷⁸ KŘIVSKÁ, M., *Privilegované závěti*, Ad Notam, 2013, č. 5, s. 10

⁷⁹ *Důvodová zpráva ze dne 3. února 2012* [online]. Praha, 2012, s. 385, 3. února 2012 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>

když jejich nedodržení, je prakticky předpokládáno, a platnost závěti bude převážně nedotknutelná? A v případě, že listina bude trpět vážnými formálními nedostatky, ale bude-li přesto schopna spolehlivě zaznamenat vůli v závěti, ztratí sice formu veřejné listiny, ale její platnost přetrvá. Rozdíl bude pak v tom, že důkazní břemeno převezme osoba, co se dožaduje přiděleného majetku v takovéto závěti. A proto se přikláním k názoru⁸⁰, že důkazní břemeno by mělo náležet svědkům závěti, kteří u závěti byli přítomni a jsou schopni dokázat totožnost zůstavitele, stejně tak jako průběh celého pořizování závěti.

Svědkové této závěti musí být přítomni při jejím sepsání, ale nemusejí být přítomni současně, jak bylo vyžadováno u ústní závěti. Závěť tedy musí (s ohledem na zvláštní úpravu v zákoně) obsahovat podpis starosty i obou přítomných svědků.⁸¹ Z důvodu, že zákon výslovně nevyžaduje, že mají být svědci závěti při prohlášení vůle zůstavitele společně přítomni, může tedy starosta přečíst záznam závěti nejprve jednomu a následně druhému svědkovi.

V § 1547 NOZ se nachází mimo jiné i podmínka, aby zůstavitel potvrdil, že se jedná o zmiňovanou poslední vůli, kterou pořídil. Pokud jsou splněny všechny předešlé podmínky, tak se jedná o závěť, sepsanou veřejnou listinou.⁸²

Platnost této závěti je stanovena na tři měsíce, a začne běžet, až když má zůstavitel možnost pořádit poslední vůli veřejnou listinou.⁸³ Sepsanou závěť musí obec následně zajistit podle § 1546 NOZ tak, aby došlo k její úschově u notáře.

4.3 Závěť sepsaná velitelem námořního plavidla nebo letadla

Pořízení privilegovaných závětí umožňují i občanské zákoníky jiných států. Jsou to převážně občanské zákoníky Itálie, Polska, Portugalska, Nizozemí, Litvy a

⁸⁰ SEŠINA, M., *Zamýšlení nad úlevami při pořizování závěti v novém občanském zákoníku*, Ad Notam, 2009, č. 2, s. 57

⁸¹ NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689, s. 53

⁸² NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689, s. 53

⁸³ Tamtéž, s. 53

Moldavska.⁸⁴ Občanský zákoník dovoluje pořídit závěť, sepsanou velitelem námořního plavidla či letadla, pokud existuje vážný důvod, že tak musí zůstavitel svou poslední vůli projevit. Pro vážné důvody může zůstavitel závěť pořídit podle § 1544 odst. 1 NOZ, který zní: „*Má-li pro to zůstavitel vážný důvod, může na palubě námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky nebo letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice zaznamenat zůstavitelovu poslední vůli za přítomnosti dvou svědků velitel námořního plavidla nebo letadla, popřípadě jeho zástupce, pokud mu v tom nebrání péče o bezpečnost plavby nebo letu. Platnost závěti nelze popřít tím, že zůstavitel neměl k pořízení závěti vážný důvod.*“⁸⁵ Pokud je tedy letadlo zapsané v českém leteckém rejstříku, tak zajišťuje, že může zůstavitel pořídit závěť podle § 1544 odst. NOZ na palubě, kde platí právě český občanský zákoník. Závěť sepíše velitel letadla, a pokud nemůže sepsat závěť on, tak jeho zástupce.⁸⁶ Státní vlajka České republiky, jakožto státní symbol, označuje námořní plavidlo, které se řídí českým občanským zákoníkem, a před jejímž velitelem je možné pořídit závěť. Důležité je, aby při sepisování takovéto závěti nedošlo k ohrožení bezpečnosti na lodi či letecké palubě. Jak již bylo výše zmíněno, tak tato závěť vyžaduje k jejímu uzavření vážný důvod, který ovšem posoudí subjektivně zůstavitel, který chce závěť sepsat.⁸⁷

Záznam o závěti musí v obou případech obsahovat podpis velitele, který závěť pořídil a dále obou svědků. Záznam o závěti se musí následně zůstaviteli přečíst, u něhož nemusí být svědci přítomni současně, zároveň je nutné, aby před nimi prohlásil, že závěť, která byla velitelem přečtena, obsahuje jeho poslední vůli. I tato závěť, která dodrží veškeré zákonné předpisy, se bude označovat jako veřejná listina, ale při jejich nedodržení se bude prokazovat, zda daná listina opravdu zachycuje poslední pořízení. Závěť bude platná, ale ztratí formu veřejné listiny.⁸⁸

Lodní deník se vyskytuje na palubě námořní lodi, a je v ní zaznamenávána poslední vůle zůstavitele, kterou provádí velitel plavidla. „*Byla-li závěť pořízena podle odstavce*

⁸⁴ *Důvodová zpráva ze dne 3. února 2012* [online]. Praha, 2012, s. 386, 3. února 2012 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>

⁸⁵ *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*. In: Texty zákonů [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 2015.03.06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html> § 1544 odst. 1

⁸⁶ *Občanský zákoník: komentář*, Praha: Wolters Kluwer, Vyd. 1., IV. díl, 2014, , 696 s., ISBN 9788074783692., s. 148-149

⁸⁷ NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689, s. 53

⁸⁸ Taktéž, s. 54

l na palubě a) námořního plavidla, zaznamenaná to velitel v lodním deníku a závěť bez zbytečného odkladu předá zastupitelskému úřadu České republiky, který je nejblíže přístavu, do něhož námořní plavidlo připluje, popřípadě orgánu veřejné moci, u něhož je námořní plavidlo zapsáno v námořním rejstříku“.⁸⁹

U závěti pořizované na palubě letadla podléhá pravomoc veliteli, který ji zaznamená do palubního deníku. Závěť se předává stejným způsobem jako u závěti pořizené na palubě námořní lodi zastupitelskému úřadu České republiky, „*který je nejblíže místu, kde letadlo přistálo v zahraničí, popřípadě orgánu veřejné moci, u něhož je letadlo zapsáno v leteckém rejstříku.*“⁹⁰ Pořízená závěť musí být zastupitelským úřadem předána do úschovy notáře, ale pokud byla závěť předána jinému úřadu, který má právo závěť převzít, musí tak učinit on.⁹¹

4.4 Závěť sepsaná vojenským velitelem

Tato vojenská závěť byla upravena i ve vojenském služebním řádu z roku 1873 a platila do roku 1922, kde byla z československého služebního řádu vojska vypuštěna. K tomuto kroku se přistoupilo s přihlédnutím na nově připravovaný občanský zákoník, který v návrhu z roku 1937 s touto úpravou závěti počítal. Bohužel přijetí návrhu se nekonalo z důvodů války a následného poválečného stavu.⁹² Mnoho občanských zákoníků zahrnuje vojenskou závěť, zvláště k nim patří Švýcarsko, Itálie, Řecko, Portugalsko a Nizozemí. Do našeho občanského zákoníku je zahrnuta „*v souvislosti s českými vojenskými misemi v zahraničí, jichž se v současné době účastní několik set osob, zpravidla mladých lidí, z nichž většina při odjezdu sotva myslí na smrt a pořizuje závěť.*“⁹³ Privilegovaná závěť sepsaná vojenským velitelem je podle § 1545 odst. 1 NOZ určena pro osoby, které se účastní vojenských operací, ale také účastníci se osoby na ozbrojeném konfliktu, jakou jsou vojáci nebo jiné osoby, které patří k ozbrojeným

⁸⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Texty zákonů [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 2015.03.06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html> §1544 odst. 2 písm. a)

⁹⁰ Tamtéž, §1544 odst. 2 písm. b)

⁹¹ NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689, s. 54

⁹² ELIÁŠ, K., *Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku*, Ad Notam, 2009, č. 2, s. 42

⁹³ *Důvodová zpráva ze dne 3. února 2012* [online]. Praha, 2012, s. 386, 3. února 2012 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>

silám. Ustanovení § 1545 odst. 1 přesněji říká, že: „*Při účasti v ozbrojeném konfliktu a vojenských operacích může zaznamenat poslední vůli vojáka nebo jiné osoby náležející k ozbrojeným silám velitel vojenské jednotky České republiky, nebo jiný voják v hodnosti důstojníka nebo vyšší, za přítomnosti dvou svědků. Byla-li závěť takto pořizena, nelze její platnost popřít.*“⁹⁴ Odborníci shledávají takové ustanovení jako nepřesné, protože „*není jasné, zda je nutná bezprostřední účast v boji nebo zda zákon umožňuje sepsat takovou závěť, i když momentálně žádný boj neprobíhá a zůstavitel by například mohl sepsat závěť vlastnoručně, která by tak navíc nebyla časově omezena. Pochybnost dle mého názoru vzbuzuje věta, dle níž platnost takto pořizené závěti nelze popřít. Má snad zákon tímto ustanovením na mysli právě situaci, kdy by závěť mohla být popřena, protože ji zůstavitel mohl napsat vlastnoručně.*“⁹⁵ Důvodová zpráva ovšem uvádí, že důstojník má možnost pořízení závěti odmítnout, pokud může zůstavitel pořídit závěť před notářem, ale pokud to neodmítne, nelze pak takto pořizenou závěť považovat za neplatnou.

Předpokladem k sepsání závěti za zákonných podmínek je, aby závěť pořídil vojenský velitel České republiky. Velitel není jediná osoba, která může takto pořídit, ale patří k němu i vojáci, kteří dosahují pozice důstojníka a výše.⁹⁶ Zákon vyžaduje v § 1545 odst. 1 NOZ mimo jiné i přítomnost dvou svědků. Označení závěti za neplatnou je nepřípustné, pokud byla sepsána za uvedených podmínek výše.⁹⁷

Závěť sepsaná vojenským velitelem či jinou osobou, která má k takovému pořízení povolení a splňuje-li předepsané podmínky, je označována jako veřejná listina. Všechny předešlé typy privilegovaných závětí vyžadovaly v záznamu o závěti podpis sepisovatele a přítomných svědků a stejně tak je tomu i u této závěti. Obdobně je to i u souhlasného prohlášení zůstavitele, které musí učinit, před svědky závěti, že právě tento záznam zachycuje jeho poslední vůli.⁹⁸

Pokud nebudou předepsané formalities veřejné listiny v § 1547 odst. 1 splněny, tak se přistoupí k § 1547 odst. 2 a bude považována za listinu soukromou. Úschovu závěti u

⁹⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Texty zákonů [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 2015.03.06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html> § 1545

⁹⁵ KŘIVSKÁ, M., *Privilegované závěti*, Ad Notam, 2013, č. 5, s. 10

⁹⁶ NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689, s. 54

⁹⁷ NOZ

⁹⁸ NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689, s. 54-55

notáře zajistí bez zbytečného odkladu Ministerstvo obrany, které ji obdrží předávacím procesem od vojenského velitele na nadřízené velitelství.⁹⁹

5 SVĚDKOVÉ PRIVILEGOVANÝCH ZÁVĚTÍ A DOBA PLATNOSTI PRIVILEGOVANÝCH ZÁVĚTÍ

Závěť, která přináší možné úlevy ve formě pořízení, vyžaduje také úlevy, z hlediska počtu osob asistujících při jejím pořízení, ale i s ohledem na jejich věk a způsobilost. Počet svědků asistujících u pořízení závěti se v zahraničí různí, např. *„maďarské právo vyžaduje dva svědky, německé nebo polské pro určité případy tři, španělské dokonce pět svědků.“*¹⁰⁰

Svědecká způsobilost je důležitou podmínkou pro sepsání závěti s úlevami, spolu s ústní formou, která je svěřena osobám s pověřenou pravomocí sepsat závěť za mimořádných okolností. Hlavní změnou oproti svědkům u alografní závěti je jejich věk, přítomnost svědků u prohlášení zůstavitele, že se jedná o jeho poslední vůli, a dále u svéprávnosti svědků. Věk může být u svědků privilegované závěti od patnácti let a tzn., že svědky mohou být i osoby nezletilé, které tento věk dosáhly. I v tom směru se úprava privilegovaných závětí v zahraničních kodexech liší, *„např. španělský občanský zákoník stanoví šestnáct let, naproti tomu např. nizozemská úprava je dosti volná (4:996) a nejnižší hranici věku svědka nestanovuje vůbec.“*¹⁰¹

Přítomnost svědků u závěti je vyžadována, ale jejich přítomnost u prohlášení zůstavitele nemusí být současná. Osoba, která má omezenou svéprávnost může být také

⁹⁹ Tamtéž, s. 55

¹⁰⁰ *Důvodová zpráva ze dne 3. února 2012* [online]. Praha, 2012, s. 386, 3. února 2012[cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>

¹⁰¹ *Důvodová zpráva ze dne 3. února 2012* [online]. Praha, 2012, s. 386, 3. února 2012[cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>

svědkem, ale jen za podmínky, že bude schopna potvrdit totožnost zůstavitele, a dále prohlášení, které zůstavitel vysloví, že sepsaná závěť obsahuje jeho poslední vůli.¹⁰²

V § 1547 odst. 1 NOZ je stanovena podmínka podpisu, kterou musí splnit jak osoby sepisující závěť, tak svědci. Důvodová zpráva připouští absenci podpisu u závěti, pokud se dá z výpovědi svědků dokázat, že zůstavitel učinil o této závěti důvěryhodný záznam, NOZ se tak v tomto směru inspiroval německou úpravou.

Výše bylo zmíněno, že chybějící podpis svědků či zůstavitele nečiní závěť neplatnou, ale může se stát, že nebude považována za listinu veřejnou, pokud nebudou uvedeny důvody, které nepřítomnost podpisů vysvětlují. Formální nedostatky budou nejspíše velmi časté, jelikož situace, která nastane při jejich pořizování, bude ovlivněna stresem. Dalším důvodem je vzdělání přítomných osob, které závěť vyhotovují, a které není ve většině právnické.¹⁰³ Rozhodující fakt pro tuto skutečnost je viděn v tom, že zůstavitel či svědek nemohl psát nebo jim v tom bránila jiná závažná překážka, proto je velmi důležité, aby byly v záznamu závěti napsány důvody, které zabránily závěť podepsat.¹⁰⁴

Překážka, která se může u privilegovaných závětí vyskytovat, je v tom, že závěť sepiše i osoba, která není k takovému úkonu kompetentní např. matrikář. Pokud by tato situace nastala, nemuselo by to znamenat, že je závěť neplatná. Závěť takto uzavřená by se nejspíše posuzovala jako ústní závěť podle § 1542 odst. 1 NOZ, ale musela by být dodržena podmínka tří svědků, kteří by museli být u závěti současně přítomni, k nimž by se počítal i ten kdo závěť sepsal.¹⁰⁵

Svědek, který by byl do závěti zahrnut, se za dědice nepovažuje, stejně jako osoby v § 1541 NOZ, protože jsou v tomto případě dědicky nezpůsobilí a to podle § 1540 odst. 1 NOZ, ale výjimka v § 1540 odst. 2 NOZ umožňuje dědit těmito osobám, pokud zůstavitel sepiše závěť vlastní rukou nebo bude-li závěť potvrzena třemi svědky.

Závěť učiněná privilegovanou formou má určenou dobu platnosti a tudíž je časově omezena. Stanovená doba a její následné uplynutí má za následek skončení platnosti, ale jen v tom případě, že zůstavitel přežil. Ústní závěť má dobu platnosti na dva týdny, která počne běžet od jejího pořizování. Zbylé privilegované formy závěti mají dobu

¹⁰² NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689, s. 55

¹⁰³ KŘIVSKÁ, M., *Privilegované závěti*, Ad Notam, 2013, č. 5, s. 10

¹⁰⁴ NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689, s. 55

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 55

platnosti zákonem stanovenou na tři měsíce, ale jejich lhůta začne běžet až v okamžiku, kdy může zůstavitel pořídit závěť formou veřejné listiny a to podle § 1549 NOZ. „Závěť sepsaná starostou obce, velitelem námořního plavidla nebo letadla nebo velitele vojenské jednotky“¹⁰⁶ nebo ústní závěť se řadí mezi privilegované formy závěti. Privilegované závěti mají v každém státě jinou dobu platnosti.

Platnost privilegované závěti je ve Švýcarsku stanovena na čtrnáct dní. U Německa a Lotyška to jsou tři měsíce stejně jako v ČR. Polko, Rakousko a Nizozemí mají dobu platnosti stanovenou na šest měsíců.¹⁰⁷

¹⁰⁶ NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689, s. 55

¹⁰⁷ *Důvodová zpráva ze dne 3. února 2012* [online]. Praha, 2012, s. 387, 3. února 2012[cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>

6 VEDLEJŠÍ DOLOŽKY V ZÁVĚTI

Za vedlejší doložky v závěti se považují podmínky, příkazy a doložky času. Upraveny jsou v §§ 1551-1574 NOZ. Odkázaný majetek dědici připadne, až když řádně splní zůstavitelovu podmínku. Podmínky se rozlišují na odkládací a rozvazovací. Doložení času má dvojí podobu. Oprávněná osoba nabyde odkaz či dědictví až v okamžiku, kdy uplyne doba, která zapříčinila jeho odklad. Doba, po kterou může oprávněná osoba s dědictvím či odkazem nakládat, je určena zůstavitelem, a to na určité časové období. Pokud byl odkaz, ale i dědictví, zatížen zůstavitelovou rozvazovací podmínkou tedy příkazem a dědic či odkazovník příkaz nesplnil, nenabude z pozůstalosti nic, co mu bylo odkázáno.¹⁰⁸

Předchozí občanský zákoník zakazoval zůstaviteli připojit k závěti vedlejší doložky, ale NOZ nepovažuje tyto vedlejší doložky jako omezení právního nástupnictví dědice. Zákoník přistupuje k tomu, že zůstavitel by neměl být omezen ve svých majetkových právech ani po smrti a tak je mu v tomto směru nechána dispoziční svoboda.¹⁰⁹

Důvodová zpráva k návrhu NOZ hovoří o vedlejších doložkách velmi pozitivně. *„Předpokládáme-li hospodářský a právní pořádek založený na institutu soukromého vlastnictví a mezigenerační kontinuitu cílů, a tím i motivaci k produktivní činnosti, spořivosti a vůbec ke spořádanému životu (srov. Tilsch, E., Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní, Praha: Sborník věd právních a státních, 1905, s. 10, 13 a 15), jeví se jako nejvyšší účelné dát zůstaviteli možnost, aby dal pokyny, jak uspořádat jeho majetkové poměry vzešlé z jeho celoživotní činnosti pro dobu po jeho*

¹⁰⁸ NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689, s. 56

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 56

smrti.¹¹⁰ Podmínky, doložení času i příkazy, které budou v závěti uvedené, nesmí zůstavitel zneužívat. Nikdo nemůže dědici či odkazovníku dát za podmínku, aby si někoho vzal, nebo se rozvedl, stejně tak nemůže přikázat v jaké politické straně se má stát členem. Vyloučí se i doložka času, která bude shledána jako nerozumná, např. odkázání dědictví na příliš krátkou dobu.¹¹¹ K vedlejším doložkám dále patří vykonavatel závěti a správce pozůstalosti.

6.1 Vykonavatel závěti a správce pozůstalosti

Je to osoba povoláná zůstavitelem, za účelem splnění jeho poslední vůle, ale i k urovnání dědických záležitostí, má k ní důvěru a považuje ji za spolehlivou. Soud v dědickém řízení zjišťuje, zda nemá být k závěti povolán vykonavatel, pokud ano, musí ho o tom vyrozumět. Vykonavatel je povolán na základě závěti, kde je za něj přímo označen. Vykonavatel má možnost funkci odmítnout, pokud k soudu doručí, že z této funkce odstupuje, ale než se tak stane, musí funkci řádně vykonávat. Zůstavitel může určit vykonavateli povinnosti, ale i odměnu z toho plynoucí. Osoba, která by plnila funkci vykonavatele, není nijak omezena, a proto se za takovou osobu může považovat rodinný příslušník, osoba blízká, advokát, notář a další.¹¹²

„Vykonavatel závěti dbá o řádné splnění poslední vůle zůstavitele s péčí řádného hospodáře. Náleží mu všechna práva potřebná k splnění jeho úkolů, včetně práva před soudem hájit platnost závěti, namítat nezpůsobilost dědice nebo odkazovníka a vůbec dbát o splnění zůstavitelových pokynů.“¹¹³ Vykonavatel vystupuje i jako správce pozůstalosti, pokud není takový správce k závěti povolán.

Vykonavatel závěti uplatňuje svá práva a povinnosti, pokud není vznesena námitka neplatnosti pro výkon této funkce. V takovém případě práva a povinnosti vykonavatele

¹¹⁰ Důvodová zpráva ze dne 3. února 2012 [online]. Praha, 2012, s. 388-389, 3. února 2012 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>

¹¹¹ Tamtéž, s. 388-389

¹¹² NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689, s. 57

¹¹³ *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*. In: Texty zákonů [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 2015.03.06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html> § 1554 odst. 1

trvají jen do doby, než soud rozhodně o platnosti zůstavitelovy vůle nebo jestliže neučiní jiná rozhodnutí.¹¹⁴

Úkolem správce je obstarávat záležitosti spojené se zůstavitelovým majetkem, který je předmětem dědictví, až do jeho vyřízení. Osoba vykonavatele není nijak omezena, ale správce pozůstalosti musí být ustanoven do funkce notářským zápisem, který funguje jako ochrana zůstavitele i dědice.¹¹⁵ Soud na základě § 1560 NOZ¹¹⁶ může i bez návrhu odvolat správce pozůstalosti, pokud dojde k vážnému porušení povinností, které jsou s funkcí spojeny.

¹¹⁴ Tamtéž, § 1555

¹¹⁵ NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689, s. 58

¹¹⁶ Paragraf se využije obdobně i u vykonavatele závěti.

7 MLČENLIVOST

Některé evropské státy, ale i mimoevropské, umožňují svým občanům pořídit závěti jak otevřené tak uzavřené. Důvodová zpráva NOZ, ale vychází z domněnky, že co zůstavitel do závěti napíše, je záležitostí jeho soukromí a proto není přípustné, aby o jeho posledním pořízení bylo veřejně mluveno, a proto se v našem NOZ nerozlišují závěti na otevřené a uzavřené. Pokud by se tak stalo, vyžadovala by se náhrada pro zůstavitele za újmu po tom, kdo informace o závěti vyradil, ale jen pokud by ji opravdu způsobil.¹¹⁷

„Kdo působil při pořízení závěti nebo jiném právním jednání, pro které tento zákon vyžaduje náležitosti jako pro závěť, jako pisatel, svědek, předčítatel, tlumočník, schovatel nebo úřední osoba, zachová o obsahu zůstavitelovy vůle mlčenlivost, ledaže je zřejmá jiná vůle zůstavitele; poruší-li tuto povinnost, odčiní zůstaviteli újmu, kterou mu tím způsobil.“¹¹⁸ Tím je tedy zřejmé, že mlčenlivost je vyžadována u každé osoby, která se účastnila poslední vůle zůstavitele, a že kdo takové nařízení poruší, bude muset zůstaviteli nahradit újmu, která mu tím vznikla.

Mlčenlivost musí být dodržena zúčastněnými osobami i u vydědění nepominutelného dědice, při negativní závěti a dále u odvolání předchozí závěti, což je podepřené v § 1575 odst. 2 NOZ, které učiní prohlášením. Svědek, ale i další osoby zúčastněné při pořizování závěti mohou o pořízení promluvit za okolnosti, kdy je zřejmé, že zůstavitelova vůle uvedená v závěti je jiná. *„(Jiná vůle zůstavitele může být*

¹¹⁷ Důvodová zpráva ze dne 3. února 2012 [online]. Praha, 2012, s. 387-388, 3. února 2012 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>

¹¹⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Texty zákonů [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 2015.03.06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html> § 1550

*zřejmá z jeho výslovného vyjádření, ale i z jiných okolností.)*¹¹⁹ Povinnost mlčenlivosti může zůstavitel, danou osobu zbavit.¹²⁰

8 ZRUŠENÍ ZÁVĚTI, JEJÍ ODVOLÁNÍ A NEÚČINNÁ ZRUŠOVACÍ DOLOŽKA

Zůstavitel, který sepsal závěť podle občanského zákoníku, jenž závěti upravuje, má také právo závěť zrušit podle § 1575 odst. 1.. Nemusí vždy dojít k úplnému zrušení závěti, ale jen ke zrušení jednotlivých ustanovení závěti. Existují dva způsoby jak závěť zrušit a jsou uvedeny v § 1575 odst. 2 NOZ.

Závěť může zůstavitel zrušit tím, že pořídí závěť novou. Závěť bude absolutně neplatná jen tehdy, pokud před ní nová závěť ob stojí v celém rozsahu. Příkladem by byla situace, kdy předchozí závěti zůstavitel pořídil majetek v celém rozsahu a v závěti nové, by přídělil pouze určitou část majetku některému z dědiců a zbytek pozůstalosti by v závěti nerozdělil. V tomto případě by nová závěť zrušila v předchozí závěti pouze to ustanovení, které by se týkalo majetku, který má dědici z nové závěti připadnout, a jelikož předchozí závěti zůstavitel pořídil o celém svém majetku, tak se zbytek pozůstalosti rozdělí právě podle ní. Důležité je zmínit, že datování závěti je významné v případě, kde je nutné určit, kdy byla závěť sepsána. V dědickém řízení může nastat situace, při které se prokáže, že zůstavitel zanechal dvě závěti, a rozhodující, zde bude, kterou napsal jako poslední, a jelikož byla datována závěť pouze jedna a druhá datum neměla, tak se za platnou považovala, jen ta s vymezeným datem sepsání. Pokud pořizuje zůstavitel novou závěť, není omezen zákonem, jakou formu má mít nová závěť, tzn., že i když byla předchozí závěť sepsána notářem, může být nová závěť sepsána vlastnoručně apod.¹²¹

¹¹⁹ *Důvodová zpráva ze dne 3. února 2012* [online]. Praha, 2012, s. 387-388, 3. února 2012 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>

¹²⁰ Tamtéž, s. 387-388

¹²¹ NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689, s. 63

V případě, že chce zůstavitel závěť odvolat, musí tak udělat výslovným projevem vůle podle § 1577 NOZ nebo mlčky podle § 1578 odst. 1 NOZ.

Odvolat závěť výslovným projevem vůle, může zůstavitel učinit jakoukoli formou, která je přípustná pro pořízení závěti. I tady platí, že projev vůle činěný jako odvolání může být odlišný od formy, ve které byla závěť pořízena. Mlčky zůstavitel závěť odvolá, pokud zničí listinu, která jeho poslední vůli zaznamenávala. Za zrušenou se považuje i ta závěť, která vykazovala známky porušení, např. byla roztržená, a o které to zůstavitel věděl, a přesto nepořídil závěť novou. Dále se ke zrušení závěti přistoupí, pokud zůstavitel závěť ztratí, nebo bude zničena bez zavinění zůstavitele, ale i zde je nutné, aby o těchto skutečnostech zůstavitel věděl, a nepořídil závěť novou. Pokud plyne z nastalých skutečností, že chtěl zůstavitel vážně závěť zrušit, bude podle § 1578 odst. 2 NOZ zrušena. Ovšem pokud existuje několik stejnopisů závěti a jeden bude zničen, nelze přistoupit k § 1578 odst. 2 NOZ obdobně, ale situace se bude hodnotit podle § 1578 odst. 1 NOZ, jelikož zničení jednoho stejnopisu ještě nedokazuje, že chtěl zůstavitel závěť odvolat. Zůstavitel, který pořizuje závěť před notářem, dostane jen stejnopisy. Skutečná závěť bude totiž uložena notářem do úschovy. V případě, že chce takovouto závěť zůstavitel odvolat, musí to učinit výslovně. Dále může závěť odvolat tím, že požádá notáře o vydání listiny, která jeho poslední vůli zaznamenává, a musí být poučen notářem o následku, který vznikne vydáním listiny. Na notářském spisu, ale i na vydané listině musí být označeno, že došlo k jejímu odvolání, a že o tom byl zůstavitel náležitě poučen.¹²²

Závěť, kterou uložil zůstavitel v úřední úschově, může požadovat kdykoli zpět. Tím, že bude zůstaviteli z úschovy vydána, nebude znamenat její odvolání. Obsah závěti v takové listině, může být odvolán výslovným prohlášením zůstavitele, nebo jejím zničením. Dědické právo v NOZ připouští situaci, kdy může zůstavitel pořídit závěť, ale za nějaký čas ji chce změnit a to tím, že pořídí závěť novou, ta mu ale nebude vyhovovat a zničí ji, tím dojde k jejímu zrušení. Předešla závěť, ale zrušena nebyla, a tak se na ni bude pohlížet jako na platnou.¹²³

Neúčinná zrušovací doložka je uvedena v NOZ pod § 1581, který říká, že není možné, aby zůstavitel prohlásil, „že neplatná budou všechna jeho příští pořízení pro

¹²² Tamtéž, s. 64

¹²³ NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník: dědické právo*. Vyd. 1., 143 s. ISBN 978-802-4751-689, s. 64

*případ jeho smrti, anebo že budou neplatná taková pořízení, jež nebudou zřízena v určité formě*¹²⁴.

9 CENTRÁLNÍ EVIDENCE ZÁVĚTÍ A PŘEDPIS O CEZ

Centrální evidence závětí se řídí předpisem o Centrální evidenci závětí (dále jen předpis o CEZ). Je to seznam v elektronické podobě, který není přístupný každému, a tudíž není veřejný. Správa a provoz připadá na Notářskou komoru ČR „*v rámci centrálního informačního systému, který je upraven v organizačním řádu Notářské komory České republiky a notářských komor.*“¹²⁵

Účel evidence závětí je uveden v § 2 předpisu o CEZ, jedná se především o údaje o závětech a listin, které jsou s nimi v souvislosti. Mezi ně např. patří listiny o vydědění, listiny o zrušení listiny o vydědění, listiny o ustanovení správce dědictví aj.

Evidují se především údaje o osobě pořizovatele, dále číslo seznamu závětí notáře, který závěť uschoval a samozřejmě údaje o notáři. Evidence závětí je upravena v § 3 předpisu o CEZ a je rozčleněna na tři části:

- podle rodného čísla pořizovatele
- podle data narození pořizovatele
- a bez rodného čísla či data narození pořizovatele

Evidence listin o správě dědictví je upravena v § 4 předpisu o CEZ, eviduje označení listin, z hlediska obsahu, údaje o totožnosti pořizovatele, uvádí, zda je správcem dědictví fyzická či právnická osoba, údaje o notáři, který listinu uložil a dále datum sepsání listiny a číslo ze seznamu notářských zápisů. Je členěna do dvou částí:

- podle rodného čísla pořizovatele

¹²⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Texty zákonů [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 2015.03.06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html> §1581

¹²⁵ Předpis o Centrální evidenci závětí [online], In: Notářská komora České republiky [cit. 2015. 03. 06], Dostupné z: www.nkcr.cz/zrak/doc/Predpis_o_CEZ.pdf

- a podle data narození pořizovatele

V CEZ je možné provádět zápisy, jejich změny a dále výmazy, které provádí notář. Zápisy jsou upraveny v § 5 o předpisu CEZ. O zápisech se musí provádět kontrolní výtisk, kde bude podpis osoby, jež výtisk vyhotovila. Do příslušného spisu se pak výtisk založí a bude sloužit pro kontrolu.

Změny a výmazy v závěti a se řídí podle § 6 předpisu o CEZ. Notáři tyto změny a výmazy provádějí jen na žádost pořizovatele. Provádět změny může i Notářská komora na základě písemného oznámení, které dostane od notáře, jenž nemá způsobilost k tomu, aby sám provedl změnu v CEZ. Notář může provádět změnu pouze v tom případě, že byla závěť uložena právě u něj. Výmaz se provádí podle postupu určeném v § 84 odst. 4 NŘ, jenž říká, že: „*Vydá-li notář listinu evidovanou v Evidenci právních jednání pro případ smrti, provede v této evidenci výmaz údajů o takové listině a o jejím pořizovateli*“¹²⁶.

Změny v zápisech údajů v listinách o ustanovení správce dědictví se provádějí podle § 7 předpisu CEZ, na základě:

- žádosti pořizovatele
- žádosti pořizovatele a správce dědictví

Změnu provádí opět notář, u něhož je listina uložena, a pokud bude podána notáři, jenž k tomu nemá způsobilost, předá ji Notářské komoře, která údaje změní, ale jen pokud jí to bude písemně oznámeno. Údaje o závětech a listinách má jen notář, který závěť uložil a dále pak Notářská komora.

Sdělovat údaje po smrti zůstavitele může pouze Notářská komora, činí tak v souvislosti s dědickým řízením, kdy údaje vyžaduje soudní komisař na základě pověření k úkonům v řízení o dědictví. Obsah žádosti je upraven v § 35a odst. 2 NŘ. Notářská komora následně poskytne sdělení, prvním bude sdělení o závěti a druhé sdělení o listině o správě dědictví. I v případě, že nebude evidována závěť zůstavitele či listina o správě dědictví zůstavitele, tak o tom bude soudní komisař také vyrozuměn.

Vyžadovat sdělení může i soud či jiný správní orgán podle § 35a odst. 2, a dále osoba, která prokáže právní zájem a na základě zákona podle § 35a odst. 2 NŘ a splní uvedené podmínky. Notářská komora po jejich splnění vyhotoví písemné sdělení.

¹²⁶ Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů [online], In: Notářská komora České republiky [cit. 2015. 03. 06], Dostupné z: http://www.nkcr.cz/doc/pravnipredpisy/Not_rad_akt_od_1.1.2014.pdf

Nejsou-li splněny vyžadované podmínky v § 35a odst. 2 NŘ, tak k vyhotovení sdělení nedojde, a žadatel o takovém rozhodnutí bude vyrozuměn. Notář může na základě žádosti poskytnout z evidence opis či potvrzení, což umožňuje § 10 o předpisu CEZ.

ZÁVĚR

Má bakalářská práce byla od počátku zaměřena na závěti, které umožňují zůstaviteli, aby pořídil svou poslední vůli s jistou formou úlev. Zajímala jsem se o historii, převážně v římském právu, vzhledem k tomu, že zde započal vývoj těchto závětí. Následně jsem se pokusila rozebrat úpravu privilegovaných testamentů, které upravoval Všeobecný zákoník občanský (dále jen ABGB) z roku 1811, jehož úprava byla v mnohém převzata do dnešní právní úpravy. Je nutné si říci, že ABGB ve svých ustanoveních řešil úlevy pro stav v 19. století, a proto není možné, aby ve všem vyhověl dnešní úpravě.

V práci jsem se snažila vysvětlit, kdy je možné pořídít různé druhy privilegovaných forem závěti v platném občanském zákoníku, ke kterým patří ústní závěť, dále závěť pořizována před starostou obce, před velitelem letadla nebo námořního plavidla, a dále velitelem vojenské jednotky.

Myslím, že úprava privilegovaných závětí má mít v občanském zákoníku své místo, už vzhledem k tomu, že by se mělo předpokládat s mimořádnou situací, která zůstaviteli znemožní pořídít závěť se zákonnými formalitami a obřady. Avšak velkou nevýhodu privilegovaných závětí, vidím v tom, že jsou označovány jako veřejné listiny. V případě sporů o dědictví, náleží důkazní břemeno právě osobám, které se domáhají neplatnosti závěti. Zajímalo by mě, jak bude taková osoba, dokazovat, že je závěť neplatná, když u jejího pořízení přítomna nebyla, a svědky této závěti mohou být i osoby nezletilé, ale i osoby s omezenou svéprávností. Namítám tím teď skutečnost, je-li svědek omezený na svéprávnosti, schopen svědčit o pořízení zůstavitele, když není ani sám za sebe schopný činit všechny právní úkony.

Další nevýhodou považují úlevu, která umožňuje, aby na listině chyběly podpisy svědků. Proč tedy zákoník říká, že u závěti musí být podpis svědka, když jejich chybějící podpis, v zásadě neučiní listinu neplatnou, ale označí ji za listinu soukromou? A v tom případě, bude přecházet důkazní břemeno na osoby, které se naopak budou svého dědictví z listiny domáhat. Nejvíce by mě asi zajímalo, jak budou osoby, opírající se o pravost listiny, v praxi dokazovat, že závěť spolehlivě zaznamenává zůstavitelovu vůli.

Jak již bylo zmíněno výše, zůstavitel má možnost v mimořádných situacích sepsat závěť s úlevami. Je asi vhodné říci, že podle mého názoru, by tuto závěť měl uzavírat jen ten, kdo již někdy o sepsání závěti uvažoval, hlavně z toho důvodu, že měl jistou představu, komu co odkáže, a nemusel se tak úplně rozhodovat ve stresové situaci, kterou by jistě podpořil i fakt, že vlastně vůbec neví, komu co odkáže, nebo že na někoho v závěti zapomene.

Myslím, že by bylo velmi zajímavé udělat veřejný průzkum na téma *Závěť s úlevami*, kde by se zjistilo, v jak velkém povědomí tyto závěti u veřejnosti jsou. Od věci by určitě nebylo, kdyby se průzkumu zúčastnily i osoby, které jsou zákoníkem v případě potřeby, pověřeny privilegovanou závěť zaznamenat. Nejpřístupnější osobou k provedení výzkumu, by byl jistě starosta. Vyžadovalo by to jistě mnoho času a schůzek, jelikož sdělování informací po emailu či korespondenci, by nebylo zrovna věrohodným zdrojem, jak prokázat, že starostové vědí o možných úlevách v závěti, které jim dovolují závěť zaznamenat. Pokud by se mi v budoucnu naskytla možnost vrátit se k privilegovaným formám závěti, ať v seminární či diplomové práci, jistě bych se do takového průzkumu pustila. A možná i s větším nadšením, vzhledem k tomu, že privilegované závěti fungují jako dědický titul teprve rok, a také proto, že nevím o žádném spisu, který by takovouto závěť zaznamenával od její účinnosti v občanském zákoníku z roku 2014.

Tímto se dostávám k dalším nevýhodám, jež vidím na úpravě privilegovaných závětí. Dokonce se i divím, že vynalézavý český občan, ještě nepřišel na kouzlo privilegovaných závětí, které by ho obohatilo o majetek zůstavitele, kterého by si mohl doslova vyhlédnout. Mám tím na mysli situaci, kdy se na starého občana upne někdo, kdo závětím s úlevami porozumí až moc dobře, a bude z nich chtít profitovat, právě na úkor takového občana, o kterého se bude před jeho smrtí náležitě starat. Nechci zde

uvádět návod, a proto jen říkám, že takovýmto osobám nový občanský zákoník velmi přál.

Jistě bych navrhovala, aby byla zvažena úprava úlev při pořizování závěti v občanském zákoníku. Kde by byly úlevy v tom, že ústní závěť může zaznamenat osoba s úřední způsobilostí jako je starosta, velitel letadla, plavidla a vojenské jednotky, příp. jejich zástupci, samozřejmě by bylo vhodné zahrnout do takového výčtu i záchranáře a hasiče, kteří budou o takovém právním úkonu náležitě poučeni, a dále zahrnout stejné podmínky pro uzavření privilegovaných závětí, kterými jsou mimořádné situace, které ohrožují zůstavitele na životě. Svědky by mohli být pouze osoby, které nejsou nikterak omezeny na svéprávnosti, a které ze závěti nic nedědí.

Závěrem bych chtěla říci, že privilegované formy závěti mají v jistých případech své opodstatnění, třeba při autonehodě. Myslím, že i za ten rok, co se dá pořizovat závěť formou privilegovaných testamentů, se ukázalo, že nebude patřit k častému pořízení pro případ smrti. Doufám, že úlevy privilegovaných závětí a jejich výhody či nevýhody uvidíme časem z praxe.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ELIÁŠ, K., *Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku*, Ad Notam, 2009, č. 2, ISSN 1211-0558

DVOŘÁK, J., MALÝ, K., a kol., *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Vyd. 1., Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011 ISBN 978-80-7357-753-7

HATTENHAUER, H., *Evropské dějiny práva.*, Vyd. 1., Praha: C. H. Beck, 1998 ISBN 80-7179-056-7

KINCL, J., VALENTIN, U., a SKŘEJPEK, M., *Římské právo: [celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty právnických fakult]*, Praha: C. H. Beck, 1995 ISBN 80-7179-031-1

KŘIVSKÁ, M., *Privilegované závěti*, Ad Notam, 2013, č. 5, ISSN 1211-0558

NOVOTNÝ, P., *Nový občanský zákoník: dědické právo*. První vydání. 143 s. ISBN 978-802-4751-689

ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J., *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, III. Díl, Praha: V. Linhart, 1936

SEŠINA, M., *Pořízení pro případ smrti podle nového občanského zákoníku*. Ad Notam. 2012, roč. 18, č. 3. ISSN 1211-0558.

SEŠINA, M., *Zamýšlení nad úlevami při pořizování závěti v novém občanském zákoníku*, Ad Notam, 2009, č. 2 ISSN 1211-0558

SCHELLEOVÁ, I., a SCHELLE, K., *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde, 2013, 151 s. Monografie (Linde). ISBN 9788072019311

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., a kol., *Občanský zákoník: komentář.*, Praha: Wolters Kluwer, Vyd. 1., IV. díl, 2014, , 728 s., ISBN 978-80-7478-597-5

WELLECH, E., *Vyznejte se v dědickém právu*. Vyd. 1. Brno: BizBooks, 2014, 62 s.
ISBN 978-80-265-0218-0

Seznam použitých internetových zdrojů

Důvodová zpráva ze dne 3. února 2012 [online]. Praha, 2012, s. 368-369. 3. února 2012 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>

Občanský soudní řád [online], In: Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2015. 03. 06], Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=99/1963&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. In: Texty zákonů [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 2015.03.06]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html>

Předpis o Centrální evidenci závětí [online], In: Notářská komora České republiky [cit. 2015. 03. 06], Dostupné z: www.nkcr.cz/zrak/doc/Predpis_o_CEZ.pdf

Zákon o obcích [online], In: Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2015. 03. 06], Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=128/2000&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

y

SEZNAM ZKRATEK

ABGB	–	Všeobecný zákoník občanský
NOZ	–	Nový občanský zákoník
ZO	–	Zákon o obcích
ZŘS	–	Zákon o zvláštních řízeních soudních
OSŘ	–	Občanský soudní řád
CEZ	–	Centrální evidence závětí
NŘ	–	Notářský řád
Předpis o CEZ	–	předpis o Centrální evidenci závětí

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Alena Radovesnická

Obor: Právo v podnikání

Forma studia: prezenční studium

Název práce: Privilegované formy závěti

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 43

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 12

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: JUDr. Martina Prokopová